

ТОРА®

www.gorabg-magazine.info

05/2021

СПИСАНИЕ ЗА ЕКОЛОГИЯ И ГОРСКО СТОПАНСТВО

Снимка ДПП „Странджа“

STIHL

www.stihl.bg

цена 3 лв.

9 770861 757009

Акцент на броя

**ФЕСТИВАЛ НА
ЗЕЛЕНИКАТА**

Хубава си, моя горо

РАЗМИШЛЕНИЯ

STIHL

УДОБНА И ОПТИМИ- ЗИРАНА ЗАЩИТА —

Безопасността при работа е много важна за STIHL. За това ние предлагаме не само оптималните уреди и гориво-смазочни материали за изпълнение на вашите задачи, но също така и подходящата лична защитна екипировка за индивидуалните ви нужди - цялостни концепции за защита на очите, слуха и главата, защита от срязване, дишащо работно облекло, удобни ръкавици, здрави обувки. За да можете да се чувствате удобно и да се концентрирате изцяло върху работата си.

WWW.STIHL.BG ИЛИ ПРИ НАЙ-БЛИЗКИЯ ДИЛЪР НА STIHL

Д-р инж. **ЦЕНКО ЦЕНОВ** работи в системата на горите близо 40 години. Преминал е през всички звена на горската служба, дейността му в горите започва от лесничей в Горско стопанство – Ботевград. През последните 20 години до своето пенсиониране е служител в ИАГ, където последователно е експерт, началник-отдел, директор на дирекция, зам. изпълнителен директор. Защитил е дисертация с лесовъдска тема по стопанисване на дъбовите гори.

”

СЕГА НА ПРЕДЕН ПЛАН ИЗЛЕЗЕ НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ДЕЙСТВИЯ, НАСОЧЕНИ КЪМ ЕКОЛОГИЧНИТЕ РЕЗУЛТАТИ. ДНЕС ВСЕ ОЩЕ ИМА НУЖДА ОТ „НЕОБХОДИМ КОМПРОМИС“, КОЕТО НАРУШАВА И ИЗМЕНЯ ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ПРОЦЕСИ.

“

Размишления от позицията на Времето

Заетостта в горския сектор е жизненоважна за благосъстоянието на селските райони. Затова „последните няколко десетилетия“ устойчивото управление на горите се очерта като доминираща политическа парадигма, основана на важни промени в управлението на горския сектор. Постепенно ерата на устойчивия добив на дървесните горски ресурси отстъпи място на ерата на многостранните функции на горите, включваща много заинтересовани страни, по-широк кръг от представители и различни ползвания от горите. Въпреки възприетите насоки и принципи на управление и стопанисване на устойчивата гора това управление налагаше „нуждата от компромиси“ и съответно необходимостта от тяхното ефективно преодоляване. Включването в стопанската дейност от горите на недървесни продукти и други услуги в отговор на загрижеността за околната среда на хората определено започна да се отразява на дърводобивните дейности – ограничения, допълнителни разходи, повишаване на цената, а оттам и намаляване на икономическата и социалната устойчивост на горската индустрия. Разделяйки се с командно-административния подход, което определено стимулира ефективността на извършваните дейности, възникнаха и продължават да се добавят допълнителни регулации и ограничения. Тези наслоявани регулации относно владенето на горите създават в много случаи объркване „кой има права и кой носи отговорност, какви са новите аспекти на управление“. Става ясно, че за да се постигне устойчиво управление на горите, има нужда от по-интелигентни политики от действащите. Екологията и опазването на видовете са вече основни теми, акцентът е „включване на основни концепции за консервационна биология в стратегиите за управление“. Възникват много въпроси – защо трябва да се защитават и ограничават сечите в целите водосбори, а вододелите ги отделят от други защитни зони? Постави се тема за различни варианти и мащаби на защита на водосборите и доколко трябва да се подсигурирм в изпълнение на конкретни цели и насоки.

В най-добрия случай при определяне на целите трябва да се съобразим с екологичното разнообразие, еволюционните процеси и функционалността на екосистемите. Винаги остава усещането за голямата сложност на

нещата и невъзможност да определим по категоричен начин наше заключение или бъдещо намерение. Крайният ни извод и избор, след като сме се съобразили с икономическите, социалните и екологичните фактори и цели, винаги е комбинация, осигуряваща баланс на допълващите и конкуриращите се цели. Често трябва да се направят „необходимите компромиси“, както политически, така и екологични, в усилията ни към управление на устойчива гора. Лесно можем да проследим как и колко са се променяли практиките ни за управление на горите. Екологичните изисквания към провеждането на дърводобива, опазването и поддържането на горските екосистеми довеждат до нови и нови изисквания към горскостопанските дейности и към самото управление. Бъдещето на опазването на горите, екологичната им цялост, икономиката на горите и качеството на човешкия живот е балансът на дългосрочните стойности на екологични услуги с краткосрочни икономически печалби (за постигане на здрави екосистеми и здрави общности) и ще зависи от много неща, а не всички те са податливи на местно управление или човешки контрол. Намирането на подходящи времеви, пространствени и технологични мащаби, в които да се действа, е критично. Но недостатъчните данни затрудняват идентифицирането на предлагането на различните местообитания с нужната увереност.

Не е лесно да се определи кои решения да се вземат и кога в динамичните и сложни горски екосистеми. И всички подобни предизвикателства ще се усложняват вследствие на промените и последиците от международните икономически смущения; от вероятните ефекти от глобалното изменение на климата върху хидрологията, хранителните вещества, настъпването на други екологични процеси и чрез промени в задържащата стойност на горите за улавяне на въглерод. За всичките си изследвания, опит, специална експертиза и сериозна ангажираност с проблемите, пред които е изправено горското стопанство, допринасящи за този обем, се налага тезата за повече информация, по-добри данни и по-голяма интердисциплинарност, сътрудничество, нови дългосрочни програми за наблюдение и подновен акцент върху местното екологично образование. Това ще доведе до създаване

Продължава на стр. 6

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:

д-р инж. ЦЕНКО ЦЕНОВ

Секретар:

РАДКА ЛЯХОВА

главен експерт в дирекция

„Информационно-административни дейности“ в ИАГ

Членове:

инж. ВАЛЕНТИН ЧАМБОВ

началник на отдел „Промени в горските територии“ в дирекция „Горски територии“ в ИАГ

д-р инж. ГЕОРГИ ГОГУШЕВ

заместник-директор на Регионалната дирекция по горите - Благоевград

проф. д-р ИВАН ПАЛИГОРОВ

декан на факултет „Стопанско управление“ в Лесотехническия университет

доц. д-р ГЕОРГИ КОСТОВ

ръководител на катедра „Лесовъдство“ в Лесотехническия университет

Главен редактор:

ГЕОРГИ ГРОЗДЕВ

grozdev_georgi@abv.bg

Редакционен екип:

ЮЛИЯ СЪБЧЕВА

julia_sabcheva@abv.bg

ЖЕНЯ СТОИЛОВА

zhenia.stoilova@gmail.com

СВЕТЛАНА БАТАШКА

sv_vatashka@yahoo.com

инж. ВАНЯ КИСЬОВА-ИЛИЕВА

vaniakisiova@abv.bg

Дизайн и предпечат:

ЛИЛИ ШИВАРОВА

shivarova_gora@abv.bg

Счетоводство:

СТАНИСЛАВА КРУМОВА

tania_mit@abv.bg

АСЕН ЛЮБЕНОВ

куриер-снабдител,

asenliubenov@gmail.com

Съдържание:

1 ХУБАВА СИ, МОЯ ГОРО

Размишления от позицията на времето

3 ЮБИЛЕЙ

Мисията да възпитаващ неизчерпаема любов към лесовъдската професия

4 НОВО РЪКОВОДСТВО НА МЗХГ

Проф. д-р Христо Бозуков е министър на земеделието, храните и горите

5 КОНСУЛТАЦИЯ: ВНЕ ПИТАТЕ

6 ЧЕСТИТО ПЕНСИОНИРАНЕ, Д-Р ЦЕНОВ!

7 АНАЛИЗ

Запазване на генетичното разнообразие от горскодървесни и храстови видове в генна банка от семена

10 ИНТЕРВЮ

Инж. Румяна Цвяткова: Фестивалът на зелените се посвещава на 100-годишнината от първите научни изследвания на Странджа

11 РЕПОРТАЖ ОТ ПРАЗНИКА

Стотици природолюбители участваха в Седемнадесетия фестивал на зелените

12 НЕЩО ПОВЕЧЕ ЗА

Зелениката

13 „СИЛКОСИЯ“ Е НАЙ-СТАРАТА ЗАЩИТЕНА ТЕРИТОРИЯ В БЪЛГАРИЯ

Природен парк „Странджа“ кърта в пазвите си 90-годишен резерват

14 НАЦИОНАЛНО СЪСТЕЗАНИЕ „ГОРСКИ МНОГОБОЙ“

За тринадесети път учениците от професионалните гимназии премериха сили

16 ГОСТ НА СП. „ГОРА“

Ути Бъчваров

18 НЕДЪРВЕСНИ ГОРСКИ РЕСУРСИ

Черният гладкокор трюфел

20 ЛОВНО СТОПАНСТВО

Хищниците

23 ЛОВНО СТОПАНСТВО

Ефективно ли се стопанисва едрият дивеч?

25 ПАМЕТ

100 години от рождението на проф. д-р Александър Илиев

27 ПРОЛЕТНИ РИСУНКИ

28 ГОРСКА ПЕДАГОГИКА

Адрес на редакцията

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 02 988 86 42;
тел./факс: 02 988 04 15.
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg, www.iag.bg

Банка ДСК ЕАД,
гр. София, клон Стамболийски,
IBAN: BG97STSA93003104045001
BIC: STSABG5F

Годишен абонамент - 30 лв.
Отделен брой - 3 лв.

Печатни коли 4.
Формат 1/8 от 60/90.
Броят е подписан за печат на 20.05.2021 г.
Индекс 20346.
Печат „Фатум“ ООД
ISSN 0861 - 7570

Мисията да възпитаваш неизчерпаема любов към лесовъдската професия

Инж. НАДЕЖДА ГАНЧЕВА – заместник-директор на НППГС „Христо Ботев“

Инж. ФИЛИП УСТАБАШИЕВ – учител по професионална подготовка

✓ **Инж. Стефан Шулев – на прага на своята 60-годишнина**

Инж. Стефан Шулев е роден на 30 май 1961 г. във Велинград, Пазарджишка област. През 1980 г. завършва с отличие Техникума по горско стопанство „Христо Ботев“ – Велинград. Дипломира се като инженер по горско стопанство във Висшия лесотехнически институт през 1987 година. Професионалният му път започва в ГС – Белово, където е началник на ГТУ в периода август 1987 – февруари 1989 година. След това до септември 1990 г. работи като технолог по ловностопанската дейност в Ловно стопанство „Чепино“ – Велинград. От 17 септември 1990 г. започва трудовата му кариера в Техникума по горско стопанство „Христо Ботев“ – Велинград, като учител по професионална подготовка. От 11 октомври 1995 г. до момента е директор на Националната професионална гимназия по горско стопанство „Христо Ботев“ – Велинград. За своята ръководна и педагогическа дейност е награждаван многократно от МОН, МЗХГ, ИАГ и други държавни институции.

Прелиствайки безкрайните страници от книгата на историята, днес отговорно и безпристрастно сме длъжни да изведем на преден план един от най-ярките символи на българското средно лесовъдско образование – инж. Стефан Шулев. Директорът на Националната професионална гимназия по горско стопанство „Христо Ботев“ – Велинград, е истински образец за успешен ръководител, отличаващ се с високия си професионализъм,

както и с всеотдайните труд и грижа, които влага в работата си. Неговата амбиция да открива и развива таланта на учениците си, да им вдъхва жажда за нови знания и копнеж, свързан с опазването на българската гора, си остава едно от най-забележителните му постижения в „горската академия на Родопите“. Там, където се създават нравствени добродетели, изграждат се силни и стойностни личности, формират се характери.

Инж. Стефан Шулев се утвърди като ръководител, който учи своите възпитаници да преодоляват трудностите и да ги превръщат в победи. Огромна е заслугата му НППГС „Христо Ботев“ да продължава да пази традицията, да бъде еталон и символ на средното лесовъдско образование в България, да бъде авторитет и неизчерпаем източник на мъдрост и опит. Смело може да кажем, че в своята дългогодишна работа инж. Стефан Шулев издържа успешно на всички предизвикателства на времето. Време, в което всички искат да са победители и покорители, където всеки бърза да отиде напред и да полети високо нагоре. Точно в това време инж. Стефан Шулев успя да бъде истинският победител.

За всеки човек възрастта 60 години е повод за равностметка. Когато става дума за инж. Стефан Шулев, тези 60 години са повод и за гордост от живот, отдаден на благородна кауза – успешната симбиоза между учителската и лесовъдската професия. Две професии, в които, за да е успешен човек, е необходимо да вложи сърцето и душата си. Точно това прави един лидер с визия не само за себе си, а и за делото, в което влага своята увереност да показва посоката и да води с достойнство и личен пример. Това е човекът с главно „Ч“ – Стефан Шулев, който успя да създаде и съхрани усещането за живата връзка между поколенията и бъдещето. Затова сме сигурни, че инж. Стефан Шулев ще продължи с присъщата му принципност и увереност да води своите съмишленици и възпитаници на НППГС „Христо Ботев“ към силата на неизчерпаемата любов, подчинена на усвояването на лесовъдската професия.

”

ОТ 11 ОКТОМВРИ
1995 Г. ДО МОМЕНТА
Е ДИРЕКТОР НА
НАЦИОНАЛНА
ПРОФЕСИОНАЛНА
ГИМНАЗИЯ
ПО ГОРСКО
СТОПАНСТВО
„ХРИСТО БОТЕВ“ –
ВЕЛИНГРАД.

“

Проф. д-р Христо Бозуков е министър на земеделието, храните и горите

✓ Досегашният заместник-министър Атанас Добрев продължава работата си на тази длъжност

Роден е на 14 януари 1960 година. Завършва висше образование през 1985 г. в Аграрния университет – Пловдив, специалност „Инженер-агроном по защита на растенията и почвата” и специализация „Растителнозащитни технологии при полските култури”.

От 1985 г. е стажант-агроном в Института по тютюна и тютюневите изделия – Пловдив, а от 1986 г. след конкурс е назначен за научен сътрудник по растителна защита.

През 1999 г. защитава научна и образователна степен „доктор по фитопатология“, а през 2003 г. му е присъдено от ВАК научното звание „старши научен сътрудник втора степен“ (доцент) по научна специалност „Растителна защита”. През 2014 г. е назначен на академичната длъжност „професор”.

От 2013 до 2015 г. е председател на Селскостопанската академия в София.

От 2002 г. е назначаван последователно на длъжностите ръководител на отдел „Агротехника и растителна защита“, главен секретар, председател на Научния съвет и директор на Института по тютюна и тютюневите изделия – с. Марково, Пловдив-

ска област. Председател е на Управителния съвет на ФНТССЗ – Пловдив, член на УС на ФНТССЗ – София, и член на Съюза на учените в България. От 2015 г. е професор в Института по тютюна и тютюневите изделия.

От януари 2018 г. е член на Съвета за икономическо и социално развитие към Президента на Република България. Бил е министър на земеделието и храните в служебното правителство на проф. Огнян Герджиков.

Носител е на златна значка на Федерацията на научно-техническите съюзи, диплом от Съюза на изобретателите в България, златен медал „Проф. Асен Златаров“ за доказан творчески принос и високи резултати в областта на науката и техниката, почетен знак „За принос в приложната аграрна наука през 2016 г.“ на Българската асоциация за растителна защита“, медал „За особен принос в развитието на аграрната наука“ от Руската академия на селскостопанските науки и редица други отличия и награди.

Проф. д-р Христо Бозуков има опит и от предишния служебен кабинет.

Изпълнителната агенция по горите е с нов изпълнителен директор

На мястото на досегашния ръководител инж. Мирослав Маринов начело на Изпълнителната агенция по горите застана д-р инж. Александър Дунчев.

Роден е на 13 юли 1979 г. в София. През 2012 г. завършва специалност „Горско стопанство“, а през 2017 г. защитава образователна и научна степен „доктор“ в Лесотехническия университет.

От 2017 г. работи като старши експерт, а от 2020 г. е началник-отдел в Югозападното държавно предприятие - Благоевград, където спомага за сертификацията на горите, партньорства с обществените организации, въвеждането на иновативни системи и развитието на природозащитни проекти.

Започва своя професионален път в горите през 2007 г. като експерт в Дирекцията на Природен парк „Витоша“. В периода 2012 – 2017 г. натрупва опит и в неправителствения сектор като експерт на международната организация WWF, където отговаря за картирането и опазването на над 100 000 ха гори във фаза на старост, защитени през 2016 г. със заповед на министъра на земеделието и храните. Ключово участие има и в редица обществени инициативи за промени в горското законодателство и ограничаване на незаконните сечи. През 2016 г. е номиниран за Годишните награди за биоразнообразието и печели в категория „Активист за природата“.

Владее английски, холандски и немски. Семеен, с две деца.

В новата рубрика очакваме конкретни и актуални въпроси на адреса на списание „Гора“.

ВЪПРОС:

Каква е процедурата за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред. Работил съм по трудово правоотношение в периода преди 2000 г., за което не разполагам с документи, доказващи трудов стаж – трудова книжка или удостоверение за трудов стаж. При опит да открия предприятието, за което съм работил, се оказва, че не съществува към днешна дата, има правоприменик, който твърди, че в наличните при него ведомости няма данни за този период.

Коментар на АНГЕЛ ПЕТРОВ

ОТГОВОР:

При липса на възможност работник или служител да се снабди с достатъчно документи, удостоверяващи трудовия или осигурителния му стаж при конкретен работодател, той може да предяви иск за установяване на трудовия и/или осигурителния стаж по съдебен ред. Основанието за започване на производство по установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред е липсата на писмени данни за трудов и осигурителен стаж, както и когато съответните книжа или ведомости са загубени или унищожени.

Процедурата е уредена в Закона за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (ЗУТОССР), в сила от 02.04.2011 година. Съгласно разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от ЗУТОССР, по реда на този Закон може да се установява: трудов стаж, придобит след 31.12.1999 г.; осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване; времето, което се зачита за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31.12.1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби.

Искът се предявява срещу съответното териториално поделение на НОИ и срещу правоприменика на работодателя, ако има такъв. Условие за допустимостта на иска е наличието на удостоверение, издадено от работодателя/осигурителя, при който е придобит стажът, от неговия правоприменик или от друго юридическо или физическо лице, което съхранява книжа, ведомости, заплати и други, че документите са загубени или унищожени (чл. 5, ал. 1 от ЗУТОССР). Когато осигурителят е прекратил дейността си, без да има правоприменик, или не е прекратил дейността си, но ведомостите и книжата му са

иззети, се предоставя удостоверение от съответното териториално поделение на НОИ, че в архивното стопанство липсват писмени данни за претендирания стаж.

Установяването на стажа става чрез свидетелски показания, които обаче са допустими само ако ищецът разполага с писмен документ, че е полагал труд пред съответния работодател. Свидетели обикновено са колеги, които също са работили при този работодател през съответния период от време. Те също трябва да разполагат с писмен документ, от който да може да се направи извод, че са работили при същия работодател.

В зависимост от характера на упражняваната трудова дейност писмени доказателства, които установяват вероятността на трудовия/осигурителния стаж, могат да бъдат: трудов договор; уведомление по чл. 62, ал. 3 от Кодекса на труда, от което е видно, че през посочения в исковата молба период и с посочения от лицето работодател е бил сключен трудов договор; допълнителни споразумения; заповеди за определяне на допълнително възнаграждение за продължителна работа или за придобит трудов стаж и професионален опит; решения на компетентни органи за изплащане на дължимо възнаграждение; заповеди за командировка; други подобни документи. Само при наличието на писмен документ съдът може да допусне изслушването на свидетелски показания, чрез които да се установява наличието на трудов стаж. По делата за установяване на трудов и осигурителен стаж съдът може да нареди ищецът да се яви лично, за да декларира истинността на описаните в исковата молба обстоятелства.

При уважаване на иска съдът установява наличието на трудов/осигурителен стаж на конкретния работник или служител при съответния работодател на определена длъжност през определен период от време. Съдът се произнася с решение, което подлежи на обжалване пред съответния окръжен съд по реда на Гражданския процесуален кодекс (ГПК).

По делата за установяване на трудов стаж не се събират държавни такси и ищецът не заплаща съдебни разноски. По делата за установяване на осигурителен стаж не се събират държавни такси, но съдебните разноски са за сметка на ищеца.

По съдебен ред не може да се установява размер на трудово възнаграждение и на осигурителен доход. Извън обхвата на ЗУТОССР е и признаването на служебен стаж, тъй като споровете относно възникването, съдържанието и прекратяването на служебните правоотношения са подсъдни на административните съдилища по реда на Административнопроцесуалния кодекс (АПК), докато разглежданото съдебно производство се осъществява пред гражданските съдилища по реда на ГПК. 🍎

Продължение от стр. 1

на информирани кадри, на бъдещи граждани, които ще се грижат, разбират и следователно подкрепят широката визия за устойчиво развитие на регионите и горите. Всичко това са добри и достойни цели. И все пак, с цялото значение на науката и данните от изследванията, ни карат да се замисляме дали това е достатъчно за изграждане на екологичния мироглед на обществото. То очаква и се бори за социална и екологична справедливост. Достатъчни ли са заключенията на учените, техните интерпретации на проблемите и развитието на горите. Безспорно има екологични истини, установени с научни проверки. Но някои са склонни да обръщат внимание и на онази истина, която е резултат от думите на хората, идеите и вечните истории, които имат различните социални аспекти.

Лесовъдът прекарва дълго време в гората, той е романтичен и наблюдава как се случват промени в природата. Самият той отправя много често зов за преосмисляне на човешката намеса, за разпознаване на богатството и възможностите на горите и земята, за преосмисляне на отношението ни към дигиталните реалности, за технологичния бум и страданието от невъзможността за промяна на посоката, която ни отдалечава от потребностите – човешки и природни. Няма стъпка по стъпка предварително оформени заключения, а спокойно размишление върху процесите, думи и пейзажи, сънища и истории, наука и поезия, неусетно преосмисляне на човешкото ни отношение към гората и земята. Преди век започна да се говори за устойчив добив на дървесина от лесовъдите като средство за осигуряване на здрави гори и поддържане на дървопроизводителната им функция и се създаваха постоянни структури за управление. Тогава мъдро се говореше за балансиране на екологичната и икономическата горска политика на базата на вече усъвършенстваната наука и се вземаха предвид социалните съображения. Но всичко това се случи в свят, в който най-влиятелните очи бяха фиксирани здраво в една линия, в един показател, който се нарича печалба.

Сега на преден план излезе необходимостта от действия, насочени към екологичните резултати. Днес все още живеем с „необходимостта от компромис“, което нарушава и изменя политическите процеси, което ни кара да се влагат допълнителни усилия за тяхното преодоляване. Поети и разказвачи на истории, философи и художници – хуманитарните науки като цяло, които са с жизненоважна роля за оформяне на ценностите и осигуряване на необходимото вдъхновение, ще допринесат за промяна на обществените нагласи, за да можем колективно да се освободим от многото заблуждаващи предположения, които оформят съвременната политика. Идва време, в което трябва да коленичим и да се поклоним за сетен път пред нашите свети реликви. В душите си години наред съхранявахме храмове – „свети места“ като „Шабаница“ и „Узунбуджак“, „Али ботуш“ и „Боатин“, „Парангалица“ и „Джинджирица“, „Гюморджински снежник“... Там са загнездени грехотът на морето при Калиакра, жълтите води на Тимок, хайдушките песни на Коджа Балкан, смразяващите лъчи на „Дупката“, ленивите бели води на Дунав. Олтари в живота на поколения лесовъди и родолюбиви българи, в които камбаната бие и нейният тревожен звън ни преследва неотлъчно през вековете. 🌿

Мили и топли думи на изпроводяк за г-р инж. Ценко Ценов

Лесовъд, професионалист с 40-годишен стаж в горската система и сърце на горски. Ръководител, чиято врата беше винаги отворена, който споделяше своите знания без резерви!

ЧЕСТИТО ПЕНСИОНИРАНЕ, Д-Р ЦЕНОВ! Бъдете здрав! Благодарим за уроците и за споделения опит! Постигнатото е много! И още предстои! Запазете приятните спомени от работата и помнете, че лесовъдът никога не се пенсионира!

Ще търсим и занаят Вашата опора и съвети!

Специален жест от дирекция „Горско стопанство“ – часовник, символ на годините съвместна работа, родила безценно приятелство

Символични подаръци от колегите от ИАГ с пожелание годините, посветени на гората, да намерят своето писмено изражение

Снимки от тържеството на 14 май 2021 г.

Запазване на генетичното разнообразие от горскодървесни и храстови видове в генна банка от семена

Инж. МАРИЯ БЕЛОВАРСКА е завършила ЛТУ, специалност „Горско стопанство“. От 2000 г. работи в системата на горите. Повече от 15 години е експерт в Изпълнителната агенция по горите, а от 2019 г. е директор на Горска семеконтролна станция – София.

✓ В генната банка на малко пространство за дълъг период е възможно да бъде съхранено голямо генетично разнообразие

България е малка по територия, но географското ѝ положение е такава, че в нея се среща голямо разнообразие на екологични условия – орография, геологичен строеж и петрографски състав, климатична динамика и почвено разнообразие. Това обуславя наличието на богата горскодървесна и храстова растителност. Досегашните проучвания са установили множество подвидове, вариетети и форми на дървесните и храстовите видове, показващи генетичното богатство на нашия горски фонд. На този генетичен запас трябва да се гледа като на естествено природно богатство. Именно в него се крие устойчивостта на горските популации. Като съществен компонент на околната среда горският генетичен фонд има изключително важно значение за живота на човека. Ето защо опознаването и съхраняването му е една от предпоставките за опазване на околната среда. Необходимо е да бъде предотвратена евентуалната загуба на генетичен ресурс, тъй като тя може да доведе до отрицателни последици за пригодността и продуктивността на насажденията и да възпрепятства адаптивните промени в популациите в отговор на промяната на климата.

Страната ни се гордее с редица съхранени уникални автохтонни популации от иглолистни и широколистни дървесни видове и храсти. Едно от най-големите достижения на лесокултурната дейност е изграждането на горската семепроизводствена база, в която по методите *in situ** в насаждения и *ex situ*** в семепроизводствени градини и клонови колекции са съхранени генетични ресурси на едни от най-ценните и устойчиви популации у нас.

Организирането на генна банка е един от начините, при които по метода *ex situ* съхранение се дава възможност чрез семенни образци да запазим генетичния

потенциал на редица дървесни и храстови видове за дълъг период от време. Семената, съхранени в генната банка, са жизненоважен и незаменен ресурс за наследството, което трябва да бъде запазено. То може да осигури адекватна реакция на горскостопанската практика от гледна точка на климатичните промени и други непредвидени предизвикателства.

Устойчивото запазване на генетичните ресурси зависи от адекватните действия на екипа от специалисти, отговорни за дейността на генната банка и за ефективното ѝ запазване. Изграждането на генната банка включва серия от комплексни и взаимозависещи процедури. Стъпките при създаването на колекциите най-общо са със следната последователност: добиване на генеративни единици, извличане на семената, предварително почистване на партидите, регистриране, изпитване за жизнеспособност, определяне на влажността, просушаване, пакетиране, етикетироване, съхранение, периодичен мониторинг на качеството и документиране.

В генната банка на малко пространство за дълъг период е възможно да бъде съхранено голямо генетично разнообразие. Дългосрочното съхранение на семена за генна банка е предпочитан метод за съхранение на генетични ресурси, тъй като е надежден, практически приложим и икономически най-изгоден.

Начинът на съхранение на зародишна плазма чрез семена се определя от физиологичните особености на видовете. В зависимост от податливостта им към съхранение семената се категоризират в две основни групи: податливи на съхранение семена, които могат да бъдат просушавани до ниско съдържание на влага (около 5 – 8 %) и успешно да бъдат съхранени при ниски или средно ниски темпера-

”

ОПОЗНАВАНЕТО И СЪХРАНЯВАНЕТО НА ГОРСКИЯ ГЕНЕТИЧЕН ФОНД Е ПРЕДПОСТАВКА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА.

“

* *in situ* е метод за съхраняване на генетични ресурси чрез тяхното запазване в зоната на естественото им разпространение.

** *ex situ* е метод за съхраняване по изкуствен начин на генетичните ресурси извън или в зоната на естественото разпространение на вида чрез залесяване, при което се използват репродуктивни материали, произхождащи от тях.

тури под нулата, и неподатливи на съхранение семена, които не могат да оцеляват при просушаване и загуба на влага под сравнително висока влажност (често в диапазона 20 – 50 %) и които не могат да се съхранят напълно успешно за дълъг период от време.

Възможността за съхраняване на семена от различни горскодървесни видове и храсти зависи от тяхната способност да запазват жизнеспособността си при намаляване на влажността. Семената на видовете, категоризирани като неподатливи при ниско съдържание на влага, загиват. Податливите на съхранение семената с високо съдържание на влага се нуждаят от просушаване преди складиране. Напоследък се среща и още една категория семена, в която се отделят семена между тези две крайности – полуподатливи на съхранение, или междинни.

При различните категории съществуват разлики между видовете относно периода, за който се поддържа жизнеспособността при даден комплекс от условия.

Създаването и попълването на колекцията

от семенни партии се осъществява чрез събиране под непосредствения контрол на Горските семеконтролни станции. Екологичната обстановка по време на формирането на семенната реколта оказва влияние върху жизнеността на семената и тяхната способност за продължително съхраняване. Климатичните условия по време на съзряването и преди събирането на реколтата също са от съществено значение за качеството на семената по време на събирането – сухото време ускорява просушаването на семената още докато са на дърветата до предпочитаната влажност за събиране, докато влажното време забавя просушаването и води до влошаване на качеството на семената дори преди събиране.

Податливи на съхранение	Полуподатливи	Неподатливи
90 % от съществуващите дървесни видове		
<i>Pinus</i> spp. <i>Picea</i> spp. <i>Juniperus</i> spp. <i>Taxus</i> spp. <i>Alnus</i> spp. <i>Betula</i> spp. <i>Carpinus</i> spp. <i>Fraxinus</i> spp. <i>Platanus</i> spp. <i>Pyrus</i> spp. <i>Prunus</i> spp. <i>Sorbus</i> spp. <i>Tilia</i> spp. <i>Ulmus</i> spp.	<i>Abies</i> spp. <i>Cedrus</i> spp. <i>Acer platanoides</i> <i>Fagus sylvatica</i>	<i>Quercus</i> spp. <i>Castanea</i> spp. <i>Populus</i> spp. <i>Salix</i> spp. <i>Aesculus hippocastanum</i> <i>Acer pseudoplatanus</i>

Таблица Категории семена за местните видове

За дългосрочно съхраняване е правилно да се използват семенни партии, събрани през пълни семеносни години. В такива години съществуват благоприятни условия за нормално протичане на процесите по формирането, развитието и зреенето, което води до получаване на пълноценни и висококачествени семена. Събирането на шишарките, плодовете и семената в оптимална (физиологична) зрелост осигурява възможност за по-добро и по-продължително съхраняване. Критерий за най-подходящ момент за събирането е нормалният цвят на зрелите шишарки, плодове и семена. По време на физиологичната зрелост сухото вещество в семената достига своя максимум, а влажността се намалява до определено

равновесно състояние. Такива семена успешно се дехидратират и рехидратират и могат да издържат въздействието на ниски и високи температури, като запазват жизнеността и кълняемостта си за продължително време. Не се допускат повреди от механично, термично или химично естество по време на събирането, транспортирането и преработването на плодовете и добива на семената.

Оптимизирането на водното съдържание е важна предпоставка за

успешното и продължителното съхраняване. При отделните видове, в зависимост от физиологичните особености на семената, то трябва да се доведе до определена стойност, при която ще се осигури пълно запазване на жизнеността, като не се допуска загряване, спарване, развитие на гъбни и бактериални болести.

Изграждането на сбирката от заришна плазма чрез събиране на семена от естествени източници директно от природата и такива, предоставени от донори, е първата стъпка към *ex situ* съхранението на горските генетични ресурси. След като веднъж е създадена, следващите стъпки са попълване на сбирката в посока разширяване на обхвата ѝ от видове и произходи с цел съхраняване на по-голямо разнообразие

от горския генетичен фонд. Отговорността по попълване и мониторинг на генната банка е на Горските семеконтролни станции – София и Пловдив. Събраните партии семена се съхраняват в семехранилищата на горските семеконтролни станции.

През 1967 г. е изградено семехранилище към Горска семеконтролна станция – Пловдив, с общ капацитет около 15 000 kg, в което се съхраняват семена, добити основно от иглолистни дървесни видове в семедобивните станции в Чепеларе и Батак. Семената в семехранилището се съхраняват дългосрочно и са предназначени за производство на фиданки в разсадниците и за осигуряване на резерв. През 2014 г. във връзка с изпълнението на два проекта, финансирани от Европейската комисия по програма LIFE, в района на дейност на ГСС – София, е изградена национална генна банка за съхранение на семена от дървесни и храстови видове от европейска значимост. За генна банка като семенна колекция в ГСС – София, към края на 2020 г. са съхранени 170 партии семена с различен произход – от 23 дървесни и храстови вида, а в ГСС – Пловдив, са съхранени 18 партии семена от 8 дървесни вида.

Успешното запазване на семената е в зависимост от оптималното съчетаване на температурния, влажностния, газовия и светлинния режим на съхраняване. Това се извършва в хладилни помещения и камери, в които параметрите се контролират и регулират в зависимост от видовата принадлежност, физиологичното състояние и продължителността на съхранение.

Попълването на генната банка е дългосрочен процес, а не еднократно действие. То произтича от характера на работа при създаване и поддържане на колекция от партии семена, която да обхваща голямото разнообразие както на видово, така и на популационно и индивидуално ниво. Този процес е свързан с доста разходи на средства, а също и на труд, тъй като партидите се събират от дивата природа и често пъти са труднодостъпни.

Семехранилища на ГСС – София, и ГСС – Пловдив

Хладилно помещение с партии семена за генна банка в семехранилището на ГСС – София

Необходимо е и наличието на техника и обучени хора за събиране на семената.

Всяка партида семена, в зависимост от вида и неговите биологични и физиологични особености, има краен срок на съхранение. Стремешът е в генната банка да се запазват жизнеспособни семена колкото може по-дълго. При изтичане на срока за съхранение партидите се използват за производство на фиданки, предвидени за залесяване в района, от който произхождат семената, или директно за подпомагане на естественото възобновяване чрез сеене на терена на места, където е необходимо. За попълване на генната банка се събира нова партида от същия произход.

При изграждане на генната банка за съхранение на горския генетичен фонд в колекциите трябва да е представен не само набор от отделните дървесни и храстови видове, а е необходимо да се обхване, доколкото е възможно, в най-голяма степен и разнообразието от популации, растящи при различни екологични условия и формовото

разнообразие на видовете.

Изграждането на генна банка за съхранение на семена от горскодървесни и храстови видове ни дава възможност устойчиво да съхраняваме и запазваме генетични ресурси по метода *ex situ*, с което ще намалим риска от загуба на биологично разнообразие при евентуални бедствия, промяна на климата, едроплощни природни нарушения и други негативни фактори. Съхранението на генетичен материал в генната банка за бъдещето ще осигури широк спектър от генетични запаси и ще позволи използването на най-подходящите произходи при необходимост от възстановяване на увредени хабитати.

В днешно време, от една страна, рисковете от загуба на генетични ресурси в резултат на природни бедствия, въздействие на промените в климата и други неблагоприятни фактори и от друга страна, отговорността за това какво ще оставим на бъдещите поколения ни задължават да продължаваме да работим за опазване на горските генетични ресурси. 🌱

Фестивалът на зелениката се посвещава на 100-годишнината от първите научни изследвания на Странджа

Инж. РУМЯНА ЦВЯТКОВА е директор на Дирекцията на Природен парк „Странджа“. Завършила е Лесотехническия университет. Дълги години е работила в РДГ – Сливен, и Югоизточното държавно предприятие като експерт по възобновяването на горите.

ИМАМЕ ЕДНИ ОТ НАЙ-СЪХРАНЕНИТЕ ГОРСКИ МАСИВИ, КАТО ДЪБЪТ Е НАЙ-ЗАПАЗЕН ТУК ОТ ЦЯЛА ЕВРОПА.

“

✓ Седемнадесетото издание се проведе на 15 и 16 май

- Инж. Цвяткова, заради пандемията от COVID-19 миналата година се отложи провеждането на Фестивала на зелениката. Как се организираха тази година?

- Буквално организирахме Фестивала за малко повече от две седмици. Но трябваше тази година непременно да го проведем, за да не се губи създадената традиция. А и хората са зажаждали след дългите месеци на изолация за природа, за чист въздух, да се насладят на красотите на Странджа. Хората и през предходната година намираха в природата успокоение от стреса и напрежението. Интересът към Природен парк „Странджа“ през 2020 г. определено беше доста по-голям спрямо останалите години. Излизанията в природата продължиха и по-дълго, тъй като времето се задържа топло. Това ни даде още по-силен мотив да поддържахме създадената традиция.

- Разкажете ни за програмата на тазгодишния фестивал. Липсваха традиционните странджански гозби и забавления.

- В двата дена на Фестивала предложихме на природолюбителите няколко маршрута – три интерпретативни, един поклоннически и един познавателен в първия обявен в България резерват „Силкосия“.

За съжаление противоепидемичните мерки не ни позволиха да предложим традиционните атракции. Нямаше възможност за фестивалния огън, нито „Микрофонът е ваш“, нито игри за семейства, конкурси... Всичко, за което питате, предполага струпване на хора, а ние се опитахме да избегнем именно това.

- Фестивалът на зелениката тази година бе посветен на първите научни проучвания на Странджа. Разкажете повече.

- Посветихме тазгодишното 17-о издание на Фестивала на първите научни проучвания на Странджа планина, които започват през далечната 1920 – 1921 година. Това става в няколко експедиции, разрешени с укази на Борис III. През юли 1920 г. е обследвана природата в Бургас,

Пода, Малко Търново, Граматиково, Кости, Бродилово, Ахтопол. Година по-късно проучванията продължават през лятото във Василико, върховете Голяма Папия и Градище, Синеморец, река Резвая.

Учените, извършили проучванията, са Делчо Иванов и младият тогава ботаник Борис Стефанов. Първоначално са описани горските формации в Северна Странджа, но не като отделни дървесни видове, а именно като формации. Много по-късно подробно са описани всички растителни и животински видове.

Към днешна дата на територията на Странджа има 26 вида прилепи, голяма част от тях защитени, 63 вида терциерни реликти, като 7 от тях се срещат единствено в Странджа от цяла Европа. Такъв вид е странджанската зеленика, която може да се види само тук и в Кавказ. Имаме общо 1700 растителни вида. Над 85 % от територията на Парка са гори, а старите гори са 30 %.

Ако трябва да се похвалим, имаме едни от най-съхранените горски масиви, като дъбът е най-запазен тук от цяла Европа. Можем да сме горди и с прекрасния резерват „Силкосия“. Той е първият в страната, който е запазил и зелениката, и формациите от източен бук, който за България се намира само в Странджа и в Източна Стара планина. Птиците са 283 вида, имаме над 300 безгръбначни, на първо място в Европа сме с 47 вида сладководни риби.

Щастливи сме, че при нас са запазени уникални традиции като нестинарството, имаме неповторимо природно богатство, неща, за които се грижим с любов и опазваме така, че да останат за нашите деца и идните поколения.

- Какво ще пожелаете на почитателите на Фестивала на зелениката?

- Преди всичко да са здрави! И да се връщат при нас винаги, когато имат нужда да си починат, да дишат с пълни гърди прекрасния въздух, да се наслаждават на чиста, съхранена природа и да покажат на децата си Природен парк „Странджа“.

Стотици природолюбители участваха В Седемнадесетия фестивал на зелениката В Природен парк „Странджа“

ЙОАНА ГЮРОВА – главен специалист по
връзки с обществеността в ДПП „Странджа“

Дългоочакваният Фестивал на странджанската зеленика събра под сянката на хилядолетния благун в м. Тулпан край село Заберново, община Малко Търново, стотици природолюбители и приятели на Природен парк „Странджа“ към Изпълнителната агенция по горите.

Приветствие към присъстващите поднесе кметът на община Малко Търново Илиан Янчев. Директорът на ДПП „Странджа“ инж. Румяна Цвяткова откри Фестивала, посветен на 100-годишнината от първите научни проучвания в Странджа.

По традиция Фестивалът започна с изпълнения на химна на Странджа „Ясен месец“ и безсмъртната като българската гора песен „Хубава си, моя горо“. За доброто настроение на гостите се погрижиха самодейците от Малко Търново и ансамбъл „Царево“. Стотици природолюбители извървяха предложените от Дирекцията на Природен парк „Странджа“ маршрути – четири през първия ден, а на втория фестивален ден – интерпретативен маршрут „Реката“. Фотоапаратите и телефоните запечатаха цъфнала зеленика, прекрасни гледки от Странджа и тайнствени параклиси. 🌿

Пещерата „Антипарос“
от книгата на Дьо Турнфор

Градът и пристанището
на Синоп, столицата на
Понтийското царство,
от книгата на Дьо Турнфор

Зелениката

Инж. ИВАН КАМБУРОВ - главен експерт
по биологично разнообразие в ДПП „Странджа“

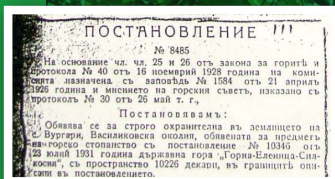
Жозеф Питон
дьо Турнфор
(1656 – 1708)

Кой, ако не... зелениката (*Rhododendron ponticum*), да е кръстен и да пази паметта за честите дни на Понтийското царство. Видът има две отделни популации, от които едната е в планините в Югозападния дял на Иберийския полуостров (Централна и Южна Португалия и Югозападна Испания). Другата популация на вида, която дава и неговото име, се среща в една обърната дъга по Южните брегове на Черноморския басейн (в Българска и Турска Странджа, Северна Анатолия (Турция), Грузия, Армения и Северозападен Кавказ (Русия). Изкуствено и вторично понтийският рододендрон е разпространен и в Мадейра (Португалия), Индия, Белгия, Англия, Франция и Ирландия. На Иберийския полуостров всъщност е разпространена една друга разновидност, един друг подвид на понтийския рододендрон – *Rhododendron ponticum* ssp. *baeticum*. Ареалът в Иберийския полуостров е точно ограничен до няколко находища в планинските вериги Карамуло, Мончике и Алжибе. Тези находища също са остатък от първичните лаврови гори, които са покривали полуострова преди 66 милиона години. Вкаменени части от растението (фосили) подсказват, че понтийският рододендрон е имал много

Маршрутът на проучванията по Южното Черноморско крайбрежие по време на експедицията на Дьо Турнфор (1700 – 1702)

по-широк обхват на разпространение в по-голямата част от Южна и Западна Европа преди Късния ледников максимум, или допреди около 20 хиляди години. Първите съвременни научни описания на понтийския рододендрон са свързани с делата на Жозеф Питон дьо Турнфор (Joseph Pitton de Tournefort, 1656 – 1708). Дьо Турнфор е френски ботаник, един от основоположниците на систематиката на растенията и първият, който дава ясна дефиниция на понятието „род“. През 1694 г. той публикува основния си труд „Eléments de botanique, ou Méthode pour reconnaître les Plantes“ („Дялове на ботаниката, или метод за разпознаване на растенията“). Между 1700 и 1702 г. Дьо Турнфор пътува и откривателства из островите на Егейско (Бяло) море, като посещава и Константинопол. Неговото изследователско пътуване обаче включва и южните крайбрежни области на Черно море в Анатолия, Армения и Грузия, като събира образци от някои растения, а на други прави подробни описания. Дьо Турнфор е бил придружаван от германския ботаник Андреас Гунделсхаймер (1668 – 1715) и от художника Клод Обриет (1651 – 1742). Описанието на това знаменателно пътуване е публикувано след нелепата смърт на Дьо Турнфор под заглавие „Relation d'un voyage du Levant“ („Относно от едно пътуване до Леванта“ (Източното Средиземноморие). Именно по описанието, направено на този вид рододендрон от Жозеф Питон дьо Турнфор, и цели 60 години след края на неговото знаменито източно пътуване, Карл Линей наименува през 1762 г. този вид в чест на древното Понтийско царство, простираше се по южните брегове на Черно море (Евксинския понт или само Понта). Въпреки че в другия край на ареала си, в южната част на Испания, Клас Алстрьомер - ученик и кореспондент на Линей, открива, че този вид рододендрон расте в гори с олеандър, и изпраща на Линей хербаризиран типосен екземпляр. През 1763 г. понтийският рододендрон е внесен във Великобритания като декоративен храст, а не след дълго започва масовото му засаждане в горите като добро укрытие и място за размножаване за дивеча, най-вече на пернатия (ловните видове птици). Сега обаче на мъгливия Албион понтийският рододендрон се счита за инвазивен вид.

Постановление № 8485 от 1933 г., с което е обявен резерватът „Горна Еленица – Силкосия“

Природен парк „Странджа“ къта в назвите си 90-годишен резерват

Странджанско бясно дърво (*Daphne pontica*)

В България след Първата световна война за пръв път Българското ботаническо дружество прави конкретно предложение за създаване на резервати. Но благоприятна почва за това се създава с учредяването на Съюза за защита на родната природа през 1928 година. „Силкосия“ е най-старата защитена територия в България. Резерватът е обявен с Постановление № 8485 от 29.06.1933 г. на Министерството на земеделието и държавните имоти като строго охранителна държавна гора „Горна Еленица – Силкосия“ в землището на селата Българи и Кости, община Царево, Бургаска област, с площ 1022.6 хектара. Като мотив за обявяване в Постановлението е записано: „Поради особено ценните и редки горски дървесни породи, както и поради характерната храсталачна и тревна растителност, които представляват грамаден интерес от дендрологично, флористично, фитогеографско и екологическо гледище, държавната гора „Горна Еленица – Силкосия“ се обявява за резерват, в който за в бъдеще се забранява всякакво ползване било от гората, било от пашата, било от дивеча, освен за научни цели и с предварително, специално разрешение от Министерството на земеделието и държавните имоти“.

Това е първият резерват в България и вече близо 90 г. съхранява ценно растително

и животинско богатство. Установено е (Марков, Анчев и Пеев, 1982) наличие на 260 вида висши растения, разпределени в 63 семейства и 190 рода. От тях дървесните видове са 14, храстовите – 17, многогодишните тревисти растения са 143, а едногодишните и двегодишните – 70. Това представлява 22.6 % от странджанската флора и придава висока стойност на защитената територия.

Най-впечатляващи са горските формации от горун (*Quercus polycarpa*) и източен бук (*Fagus orientalis* L.) и чисто източнобукова гора с подлес от вечнозелени храсти с относителна първичност. По южните изложения на по-бедни почви се срещат сухоустойчиви формации от благун (*Quercus frainetto* ten) с пирен (*Erica arborea*).

Наред с представителите на средиземноморската флора тук се срещат евксински и понтийски видове, които придават неповторимия вид на съобществата: странджанска зеленика (*Rhododendron ponticum*), лъжник – странджански дъб (*Quercus hartwissiana*), понтийско вълче лико (*Daphne pontica* L.), бетински синчец (*Scilla bithinica*), мушмула (*Mespilus germanica*), източен лопух (*Trachystemon orientale* L.), чашковидна звъника (*Hyperscum calycium*) и други.

Резервата обитават повече от 50 защитени вида бозайници, птици и влечуги. 🐾

Инж. МАРИЙКА ГЕОРГИЕВА е родена на 14.04.1956 г. в Средец, Бургаска област. През 1980 г. се дипломира във ВЛТИ. От 1990 г. започва работа като учител по специална теория и учебна практика в Техникума по дървообработване и вътрешна архитектура – Варна, а от 1994 г. след конкурс става директор на училището (сега ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна). Отличена е с „Награда на кмета“ и е носител на „Почетен знак с лента“ на кмета на Варна (2004). През 2007 г. е номинирана за директор на годината и получава награда „Св. Ив. Рилски“ на МОН.

”

ЗА ПЪРВИ ПЪТ ОРГАНИЗАТОР И ДОМАКИН БЕШЕ ПРОФЕСИОНАЛНАТА ГИМНАЗИЯ ПО ГОРСКО СТОПАНСТВО И ДЪРВООБРАБОТВАНЕ „НИКОЛАЙ ХАЙТОВ“ – ВАРНА.

“

За тринадесети път учениците от професионалните гимназии премериха сили

От 10 до 12 май на територията на ДЛС „Балчик“ – Балчик, се проведе Националното състезание „Горски многобой“. По традиция всяка година по това време участници от професионални гимназии от направление „Горско стопанство“ мерят знания и сили в оспорвана надпревара.

За първи път организатор и домакин беше Професионалната гимназия по горско стопанство и дървообработване „Николай Хайтов“ – Варна, с директор инж. Марийка Георгиева.

Откриването и техническата конференция се проведе на 10 май в курортен комплекс „Албена“.

Сред официалните гости бяха инж. Веселин Нинов – директор на СИДП – Шумен, инж. Тодор Гичев – директор на РДГ – Варна, инж. Калинка Тодорова – директор на ДЛС „Балчик“, Маргарита Гатева – началник на отдел „Съдържание на професионалното образование и обучение“ в Дирекция „Професионално образование и обучение“ на МОН, Радка Тодорова – началник на отдел „Младежки дейности“ в Община Варна, Розета Заркова – началник на РУО – Варна,

инж. Диана Христова – старши експерт по професионално образование и обучение в РУО – Варна, представители на фирмите „STIHL“ и „Husqvarna“.

В надпреварата бяха включени 32 състезатели. Тази година участие взеха 9 професионални гимназии – ПЛГ „Никола Вапцаров“ – Банско, ЛПГ – Берковица, НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, ПГСГС – Кърджали, НППГСД „Сава Младенов“ – Тетевен, ПГСГСТ „Никола Вапцаров“ – Чепеларе, ПГЗС „Александър Стамболийски“ – с. Чомаковци, ПГДС „Цар Иван Асен II“ – Хасково, и домакините ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна.

Оценяването на резултатите на състезателите за първи път се извършва от независима комисия с председатели: **Комисия старт-финал** – инж. Владислав Георгиев, **Централна комисия** – Маргарита Гатева, **I етап, Пункт 1** – Садене на фиданки – д-р инж. Николай Цветанов, **Пункт 2** – Разпознаване на иглолистни и широколистни видове, дървесина, стъпки, следи от дивеч, болести и вредители – гл. ас. д-р Евгени Цавков, **Пункт 3** – Стрелба с пневма-

тична пушка – доц. д-р Христо Михайлов, *Пункт 4* – Спортен риболов – доц. д-р Мариус Димитров. **II етап, Пункт 1** – Подготовка на бензиномоторен верижен трион за работа и *Пункт 2* – Комбинирано рязане на шайби – инж. Петко Враховски, *Пункт 3* – Поваляне, кастрене, разкриване и кубирание на иглолистно дърво – доц. д-р Димитър Георгиев.

Чрез жребий бяха изтеглени отборните и индивидуалните състезателни номера на учениците и беше проведен задължителният инструктаж.

В първия етап от състезанието, което започна на 11 май сутринта в м. Батова, участниците индивидуално трябваше да преминат през обозначено трасе с дължина 2 км, където бяха разположени четирите състезателни пункта.

Във втория етап от надпреварата следобед участваха 5 от общо 9 отбора, тъй като изискването е участниците да притежават свидетелство за правоспособност за работа с горска техника.

На 11 май вечерта в хотел „Maritim Paradise Blue“ се състоя така очакваното класиране на участниците и награждаване на победителите.

Всички отбори получиха подаръци от представителите на „Stihl“ и „Husqvarna“ за България и от директора на гимназията домакин инж. Марийка Георгиева.

В последния ден, на 12 май, домакините от Професионалната гимназия по горско стопанство и дървообработване „Николай Хайтов“ – Варна, организираха за всички участници посещение на Ботаническата градина в Балчик. 🇲🇩

I етап класиране	
Садене на фиданки	1. Борислав Методиев - ПГЗС „Александър Стамболийски“ - с. Чомаковци 2. Бисер Борисов - ПГЗС „Александър Стамболийски“ - с. Чомаковци 3. Ицо Славов - ПГГСД „Николай Хайтов“ - Варна
Разпознаване на иглолистни и широколистни видове дървесина, стъпки, следи на дивеч, болести и вредители	1. Георги Мазакос - НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград 2. Иван Драгов - ПЛГ „Никола Вапцаров“ - Банско 3. Николай Иванов - НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен
Стрелба с пневматична пушка	1. Северин Моллов - ПЛГ „Никола Вапцаров“ - Банско 2. Денислав Савов - ПГГСД „Николай Хайтов“ - Варна 3. Ицо Славов - ПГГСД „Николай Хайтов“ - Варна
Спортен риболов	1. Стоил Марински - НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград 1. Ицо Ивелинов - ПГГСД „Николай Хайтов“ - Варна 3. Теодор Данев - ПГДС „Цар Иван Асен II“ - Хасково
Индивидуално класиране - I етап	1. Георги Мазакос - НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград 2. Стоил Марински - НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград 3. Северин Моллов - ПЛГ „Никола Вапцаров“ - Банско 4. Ицо Славов - ПГГСД „Николай Хайтов“ - Варна
II етап класиране	
Подготовка на БМТ за работа	1. Тодор Нинов - НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен 2. Северин Моллов - ПЛГ „Никола Вапцаров“ - Банско 3. Николай Иванов - НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен
Комбинирано рязане на шайби	1. Тодор Нинов - НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен 2. Николай Давидов - ЛПГ - Берковица 3. Захари Стефанов - ЛПГ - Берковица
Поваляне, кастрене и разкриване	1. ПГДС „Цар Иван Асен II“ - Хасково 2. НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен 3. ЛПГ - Берковица
Отборно класиране - II етап	1. ЛПГ - Берковица 2. НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен 3. НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград
КРАЙНО КЛАСИРАНЕ	
	1. НПГТС „Христо Ботев“ - Велинград 2. НПГТСД „Сава Младенов“ - Тетевен 3. ЛПГ - Берковица

Таблица Класиране на Националното състезание „Горски многобой“

Не може само да се иска, когато едната ръка дава, другата ръка не трябва да очаква нищо

УТИ БЪЧВАРОВ е роден на 1 март 1970 година. Завършва „Театрална критика“ и „Кинорежисура“ във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“. В продължение на 6 години заедно с Иво Сиромахов е водещ на предаването „И ловец съм, и рибар съм!“ по Българското национално радио. През 1996 г. започва да води първото кулинарно предаване в българския телевизионен ефир – „Вкусно“. Създава първия в България пътуващ кулинарен театър през 2005 година. Има две дъщери – близначките Ружа и Далия.

”

ПРЕЗ 2003 Г.
Е СЪЗДАДЕН
НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ТИГАН,
ПРЕЗ 2015 Г. -
НАЙ-ГОЛЕМИЯТ КАЗАН,
ПРЕЗ 2018 Г. -
НАЙ-ГОЛЯМОТО
БАРБЕКЮ.

“

✓ **Енергията, чувството за хумор, голямото родолюбие са много важни „подправки“**

– Какво е за Вас гората?

– Гората, ловът и риболовът за мен са едно цяло. Дали като ловец, риболовец или просто като турист, гората често ме кара да излизам от големия град и определено е моята голяма любов! Всяко място в нея е толкова различно, уникално и знаково. Преживяванията ми в гората са хиляди. Много харесвам старите вековни дървета, които пазят духа на историята. Когато гората по един или друг начин се обновява, тези дървета, които са се сгушили край скали или в падини, трябва да оцеляват.

– Събирали ли сте много хора около някое такова дърво, готвейки с Вашите големи съдове?

– Земите около вековните дървета са места с притегателна сила и са били разпознавани и ценени от хората от най-дълбока древност. Свързвани са с ритуали и празници, включващи споделяне на храна. Сред съдовете ми е най-големият тиган в България, направен от челото на парен локомотив, който е дошъл в България през 1907 г. и се е разхождал покрай железниците на родината до 1957 година. Огромният тиган се използва, разбира се, на дърва, както се е готвело едно време – за кебапи и всякакви задушени меса. Той е идеален за подобни горски събития. Споделянето на храната, жертвоприношенията на животни, приготвянето на отбрани гозби на определени места е било част от светоусещането на древния човек.

– С какви обеми са тези съдове?

– Големият тиган е над два метра като диаметър. Големият казан е направен от българска мед, извлечена от залежи от „Асарел-Медет“, кован е ръчно в България. Неговата вместимост е точно един тон. Направен е по една много интересна технология, защото казаните в България са най-различни. Някои от тях са за вода, като менчетата, други са т.нар. мандраджийски – за мляко. Този е със специфична форма – истински казан за готвене. Взел съм неговата кройка,

ако мога така да се изразя, от нашата магерница в Зографския манастир в Света гора, където имах удоволствието да готвя. Казанът има особена термодинамика, завихря ястието и то почти не се нуждае от разбъркване. Готвил съм на най-различни малки и големи сакрални места в горите тилилейски, което ми доставя страхотно удоволствие.

Наскоро бях в с. Крумово, край манастира „Света Марина“, който е възстановен в наше време от добри българи. Там расте голям вековен дъб, който се намира на едновременната граница между България и Румъния, където орязват Добруджа. До дървото има фантастично аязмо. Всяка година на празника на манастира се прави курбан с месо, който се освещава и благославя, преди да бъде раздаден на хората. Може би това е едно от най-интересните места, на които съм бил – с много дух и притегателна енергия. Там е издигнат паметник на загиналите войници през Първата световна и Междусъюзническата война, изработен е от големия български скулптор Кирил Шиваров – авторът на статуите на братята Евлоги и Христо Георгиеви пред Софийския университет и на лъва на Шипка...

– Смятате ли се за шеф-готвач? Създавате образа на човек, който общува с хората чрез приготвянето на храната, одухотворявате ястията. Вашето чувство за хумор и артистизъм се комбинират с рецептите, а и с още нещо, което не може да се изрази с думи!

– Никога не съм наричал себе си с модерна титла, която някои хора прибавят към доста скромните си умения в повечето случаи, шеф-готвач. Аз съм Ути Бъчваров и съм привърженик на това храната да бъде споделяна, което е и моята голяма кауза – наричам я „Вкусната България“. Във „Вкусната България“ храната винаги е споделена, тя не е затворена в скромността на една, макар и изящно изглеждаща, чиния. Аз

винаги готвя за много хора, но за да го направи човек, трябва голям майсторлък и голяма душа. Това не може да се получи случайно. Енергията ми, чувството ми за хумор, голямото ми родолюбие привнасят много важни „подправки“, та храната да бъде вкусно сготвена в големи количества. Големите съдове, които направих, са именно с цел да разкажат на българина, че не може само да се иска, че старият постулат е: когато едната ръка дава, другата ръка не очаква нищо. Аз съм от хората, които обичат да раздават храна. А когато това става под сенките на българската гора, ефектът от преживяването е още по-силен.

– Бихте ли подарили една рецепта на българските лесовъди и горски служители, някоя любима Ваша рецепта, освен чеверме, което често се приготвя под горските сенки и край бистрите извори...

– Под горските сенки и край изворите, когато човек излезе със семейството си на тиферич, винаги може да сготви нещо вкусно. Но в гората трябва много да се внимава и да я пазим, защото всяка искра от огън може да я изпепели. Много обичам да правя цър-пър и всякакви други вкусотиини на запален огън, но човек винаги трябва да е много внимателен особено в летните месеци, когато гората е направо кибрит. Предупреждавам всички да бъдат изключително бдителни! Всякакъв огън в борови гори, в такъв тип дълготлеещи почви, трябва да бъде много прецизиран.

Спомням си една прекрасна чорба, която сготвихме с един от големите лесовъди на България Васко Стипцов преди може би трийсет години. Той е от едно село в Етрополския Балкан, имам неговите книги за буквата и дъбовата гора. Тогава бяхме излезли в Етрополския Балкан, местните хора направиха една страхотна саламура с печена риба, в която сложиха доматиен сок, малко зелев сок, разбира се, онази препечена люта чушка, която придава на чорбата невероятен аромат, вкус и пикантност, защото дори и в по-топлите месеци една

по-люта чорба дава настроение на цялата компания. Ако човек иска да си направи такава чорба, просто трябва да вземе котле, да нареже малко морков, чесънче, лук, да ги задуши в малко олио и тогава да добави хубава изворна вода. След това да добави един буркан с домати, ако има и зелева чорба, нека да добави и нея, ако не – сокът на един лимон, за да бъде подкиселена леко чорбичката, за да се получи хубава основа. Да препече няколко люти

чушлета, сухи по възможност, да ги сложи вътре да къкрят. Чорбата може да се направи с месо, но и с риба. Идеята е с няколко клечки рибата да се препече силно на огъня, за да може кожичката ѝ наистина леко да се карамелизира. И когато я сложи във врящия бульон, да се чуе „шшшш“! Да изпращи! С някоя добре охладена ракия под дъбравите, както се казва, това е едно вековно ястие от горската поляна. 🍷

Снимки: Личен архив
Ути Бъчваров

Черният гладкокор трюфел

Гл. ас. д-р ТЕОДОР НЕДЕЛИН – Лесотехнически университет

Плодни тела на черен гладкокор трюфел

”

TUBER MACROSPORUM
ИМА МНОГО
ХАРАКТЕРЕН И СИЛЕН
ПРИЯТЕН АРОМАТ,
НАПОДОБЯВАЩ НА
БЕЛИЯ ИТАЛИАНСКИ
ТРЮФЕЛ – TUBER
MAGNATUM, И ТОВА,
ОТ СВОЯ СТРАНА,
ГО ПРАВИ ЛЕСНО
РАЗПОЗНАВАЕМ, ДОРИ
И ЗА НЕПРОФЕСИОНА-
ЛИСТИТЕ.

“

T*uber macrosporum* Vittad. – известен у нас като черен гладкокор трюфел, е сравнително рядък вид с търговско предназначение в Централна Европа, но по-често е срещан в източната ѝ част – особено на Балканския полуостров. Той е разпространен почти в цяла България, но само в определени местообитания – предимно на по-ниска надморска височина със специфичен микроклимат и температурно-влажностен режим на почвата.

Описание. Плодните тела най-често са с неправилна полукълбовидна форма, със закръглени изпъкнали дялове и с диаметър от 1.5 до 4.5 и рядко повече сантиметра. Теглото на един екземпляр обикновено е до 17 – 18 грама, но могат да се наблюдават и такива до 100, а дори и над 200 грама. В сухо време са по-светли, с ясно изразено петнисто кафеникаво оцветяване, но когато почвата е по-влажна, са почти изцяло черни с червено-кафяв оттенък. Перидият е гладък или почти гладък със средна ширина около 0.25 mm и е съставен от пигментирани клетки в най-външните си слоеве. Те са с по-дебели клетъчни стени и образуват многогъълници с неправилна форма, които имат много голяма разлика в размерите и формата си. Много често се наблюдават леки напуквания, които се свързват в една обща бразда.

Глебата е твърда и сиво-кафява до черна, често с пурпурен оттенък при узелите екземпляри. Жилките (вени) са сравнително тънки, бели, лъкатушещи и прекъсващи се. Често те не са свързани с вътрешния слой на перидия.

Аскусите са полукълбовидни до леко елипсоидни с размери до 130x80 μm и с 2 до 3 спори в тях (много рядко 1 и 4). Спорите са големи и могат да бъдат забелязани с лупа. На цвят са светложълти, жълто-кафяви до червено-кафяви и по-малко прозрачни, когато са напълно узрели. Те са издължено елипсоидни, със заоблени и стесняващи се краища, с добре видима многогъълна неправилна мрежа. Отделните нейни елементи – „бримки“, са често издължени.

Спорите са с дължина до 80 μm и ширина до 40 μm при едноспоровите аскуси и със значително по-малки размери при 2- и 3-споровите.

Ароматът е много приятен – при узелите трюфели той е доста силен, чеснов и наподобява този на *Tuber magnatum* Pico особено когато плодните тела са в почвата. Вкусът е също много приятен, силен и чеснов, но не е остър.

Черният гладкокор трюфел расте на по-голяма дълбочина в сравнение с обикновения черен летен трюфел (*Tuber aestivum* Vitt.), на 7 – 15 cm до 35 – 40 cm спрямо 5 – 25 cm при последния особено когато почвата е по-песъчлива в горния хоризонт. На тежки почви с високо съдържание на глина плодните тела се образуват най-често до 15 – 20 cm дълбочина.

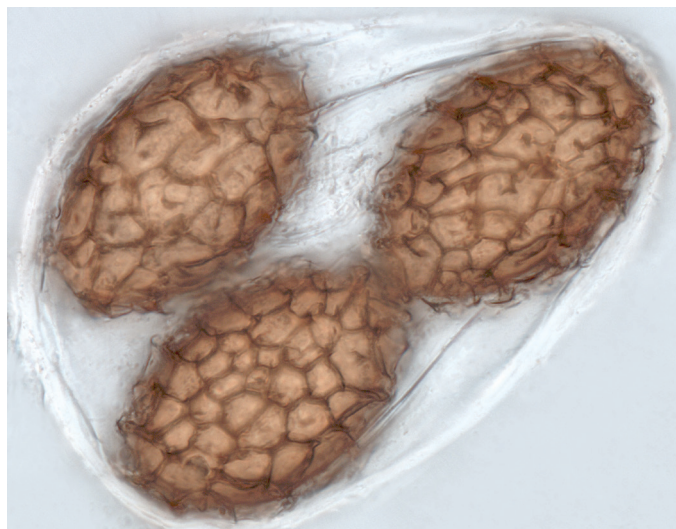
Сезонност. *Tuber macrosporum* е типично есенен вид, който се среща в най-големи количества, след като настъпи трайно застудяване. При определени условия обаче (наличие на висока почвена влажност и поне 5 – 7-дневна разлика на средните денонощни температури с преходните от над 8 – 10 °C) първите плодни тела могат да се появят още в началото на юли. Тогава те са с водниста консистенция, често са загнили и с наличие на ларви в тях. Най-добра реколта по количествени и качествени показатели при протичащ климат без аномалии се събира от средата на октомври до края на ноември, понякога и в първата десетдневка на декември.

Отделни екземпляри растат до средата на януари. Поради силния си аромат *Tuber macrosporum* се открива лесно с обучени кучета дори и под дебела снежна покривка.

Хабитати. Черният гладкокор трюфел се среща от 0 до 800 м н.в., като през 2020 г. беше открито най-високото засега известно находище в България – на малко под 800 м н.в. в централната част на страната. Теоретично би могъл да достигне до 1000 м н.в.

на определени места в Южна България. По отношение на способността да образува ектомикориза той е широкоспециализиран вид, каквито са повечето от трюфелите. У нас е откриван с много видове от род *Populus*, *Quercus*, *Carpinus*, *Corylus*, *Tilia*, представители на сем. Rosaceae и други. Липсват категорични доказателства за възможността да образува ектомикориза с иглолистни видове.

Черният гладкокор трюфел е доста взискателен към почвените условия. Предпочита добре дренирани места. Например един от най-подходящите хабитати, в които е намиран в големи количества, е този с богати алувиални почви около долните течения на реките, на равен терен или с малък наклон. Плодните тела растат сравнително бързо и най-често са разположени на големи групи от много индивиди в различен стадий на развитие, като находищата имат мозаечна структура. На повечето случаи почвата е неутрална до алкална, песъчливо-глинеста до глинеста, среднотежка до тежка, некаменлива или слабокаменлива, средно до много дълбока. Това са предимно варовикови почви с високо съдържание на хумус, но скорошни проучвания показват, че е възможно да расте и на леко кисели. *Tuber macrosporum* може да се срещне и на по-песъчлива почва (глинесто-песъчлива или дори песъчлива), но задължително в понижения – дерета, микропонижения, паядини. Най-важните фактори, които обуславят наличието и по-скоро плододаването на вида, са

Аскуси и спори на черен гладкокор трюфел

температурно-влажностният режим на почвата през юни – септември, когато растежът на ектомикоризните коренчета е от изключителна важност, и нивото на подпочвените води, които, от своя страна, създават възможност за оптималната им концентрация. Като второстепенни фактори могат да бъдат посочени дървесните и храстовите видове, които са способни да образуват ектомикориза с него.

Екология и връзка с други подземни видове. Известно е, че *Tuber macrosporum*, както и останалите видове трюфели, образуват ектомикориза, ако не в целия си цикъл на развитие, то поне в по-голямата част от него. В случая тя е на къси разстояния, а мантията на външния слой е изградена от псевдопаренхимни клетки със структура, наподобяваща тази на пъзел. Нашите експерименти показват, че това е трюфел, който има слаби сапротрофни възможности. От изолирани чисти трюфелови култури от няколко вида *Tuber macrosporum* расте най-добре на изкуствена специализирана хранителна среда. Тази констатация ни навежда на мисълта, че той има голяма адаптивност и вероятно е разпространен по-широко, отколкото се предполага въз основа на намерените плодни тела, но факторите, влияещи за образуването им, са все още дискуссионни и недобре проучени.

В известна и значителна част от своя ареал черният гладкокор трюфел се среща на места, където може да бъде открит най-ценният търговски вид трюфел – белият ита-

лиански трюфел – *Tuber magnatum*. Обикновеният черен летен трюфел (*Tuber aestivum*) споделя също, но по-рядко сходни хабитати.

Сходни видове. *Tuber macrosporum* има много характерен и силен приятен аромат, наподобяващ на белия италиански трюфел – *Tuber magnatum*, и това, от своя страна, го прави лесно разпознаваем дори и за непрофесионалистите. Външният му вид е също много специфичен.

Спорите, наблюдавани под микроскоп, са с характерна форма, такава е орнаментацията им. Размерите им са доста големи и неслучайно епитетът на латинското наименование на този вид е *macrosporum*. Това намалява значително и почти изключва възможността за грешка при определянето му.

Черният гладкокор трюфел е много ценен търговски вид, който се култивира с променлив успех в Европа от 80-те години на миналия век. Технологиите и методите на култивиране все още не са добре разработени, но в опит това да се промени, наскоро започна проект, в който освен *Tuber macrosporum* са включени и други трюфели и дървесни плододаващи видове от семейство Розоцветни.

Проектът „Микоризиране на фиданки и плододаващи овощни видове за производство на трюфели“ е финансиран по подмярка 16.1 от Програмата за развитие на селските райони, с бенефициент „Агро-мид – 2004“ ЕООД и с период за изпълнение 2020 – 2023 година. Разработван е от ДЗЗД „Агро-мид Трюфел“ – дружество, регламентирано по Закона за задълженията и договорите, което е представлявано от компетентни учени и експерти от Института по декоративни и лечебни растения в София, Института по овощарство в Пловдив (от системата на Селскостопанската академия) и от Лесотехническия университет, както и от специалисти по икономика на селското стопанство и управление на ресурсите и земеделски производители на овошки.

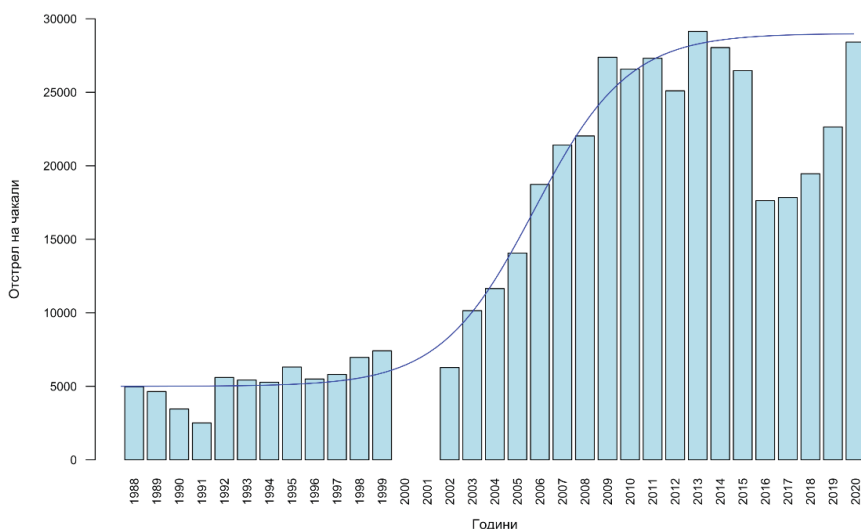
Хищниците

(ПРОДЪЛЖЕНИЕ ОТ БРОЙ 4)

Д-р инж. СТОЯН СТОЯНОВ

Чакалът увеличи значително своята численост у нас в последните три десетилетия, зае всички подходящи местообитания в нашата страна и разширява ареала си в Европа. Най-висок е темпът на растеж на популацията в първото десетилетие на XXI в. (фиг. 1), почти с 13 % на година. Разпространението на чакала в България обхваща почти 80 000 km², което е около 72 % от територията на страната. Това разпространение чакалът достига още през 1985 г. (Genov & Wassilev, 1989; Demeter & Spassov, 1993; Kryštufek et al., 1997), но числеността му се увеличи неколкостранно през последните две десетилетия. Плътността му у нас варира между 1 и 15 (средно 4) чакала на 10 km² към 2006 година. Максималната плътност е поне два пъти по-висока, до 30 чакала на 10 km² (Стоянов, 2013). Съдейки по данните за отстрела, след 2010 г. темпът на растеж е минимален и популацията се стабилизира. Можем да приемем, че чакалът достигна своя екологичен капацитет на територията на нашата страна. Въз основа на демографската структура на популацията може да се оцени съотношението на числеността спрямо отстрела. Тази оценка е около 1.818 (1.557 – 2.073) в периода на интензивно нарастване на популацията и около 1.456 (1.228 – 1.632) след стабилизирането ѝ. Това дава възможност по данните за отстрела да оценим числеността на популацията. При годишен отстрел около

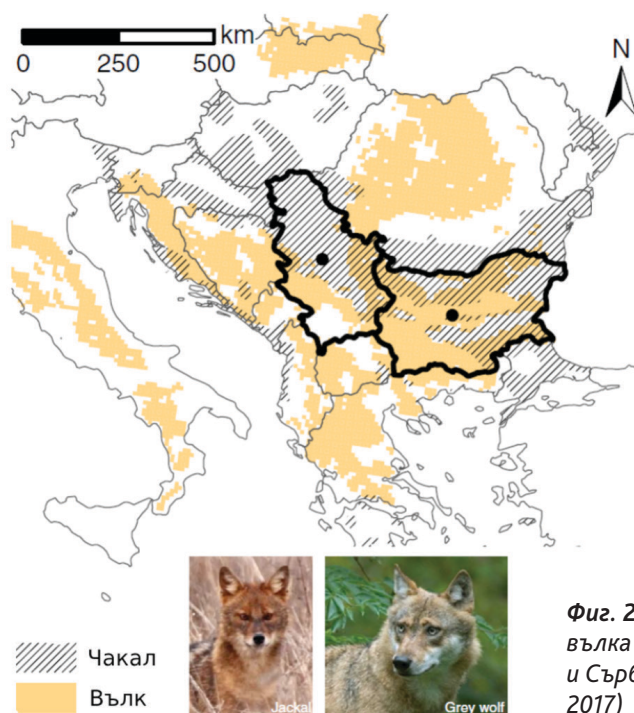
Фиг. 1. Отстрел на чакали в България за последните три десетилетия

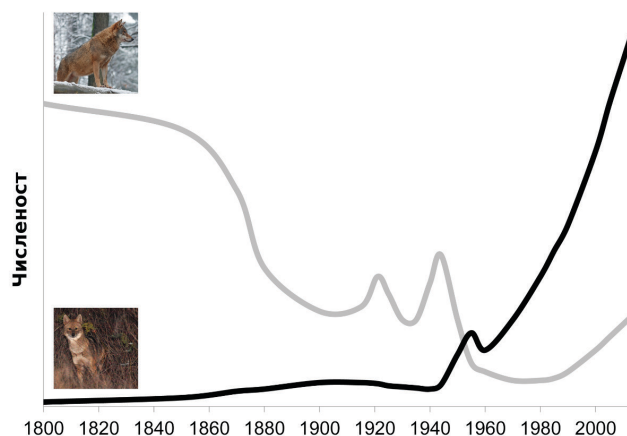
25 000 – 30 000 индивида минималната популация на чакала у нас е около 40 000 – 50 000 (Стоянов, 2013).

Причините за експанзията на чакала в Европа все още не са напълно изяснени (Lapini et al., 2011; Markov, 2012; Šálek et al., 2014; Trouwborst et al., 2015). Потенциалните обяснения са свързани с климатичните промени, промяната в екологичните и социалните условия (Fabbri et al., 2014), промените в селското стопанство (Šálek et al., 2014), различната ловна преса (Markov, 2012), влиянието на вълка (Krofel et al., 2017; Newsome et al., 2017). Интересни са взаимоотношенията между вълка и чакала. Едрите хищници могат да потискат по-дребните, като ги убиват, конкурират се с тях за ресурси или всъщност страх, но не е ясно как тези механизми варират в зависимост от разпространението и числеността на хищниците в големи пространствени мащаби и при различни екологични условия. Хипотезата е, че това въздействие е най-силно там, където едрите хищници са с висока плътност върху големи територии. Тези взаимодействия се проявяват по-силно в ядрото, отколкото на границите на техните територии (Newsome et al., 2017). Това въздействие се доказва от данните за отстрела на вълка и чакала върху големи територии (фиг. 2). Подобни взаимоотношения има и между дивото куче динго и лисицата в Австралия, както и между вълка и койота в Северна Америка (Newsome et al., 2017). Една от хипотезите за експанзията на чакала е ловната преса върху вълка (фиг. 3) и пълното му изстребване в определени региони или исторически периоди (Krofel et al., 2017). Тези взаимодействия се проявяват в по-големи мащаби и вероятно не оказват влияние на съвместното съжителство между вълка и чакала локално. Всичко зависи от плътността, демографската структура на популациите, ловната преса и изобилието на хранителни ресурси. Много често чакалът се възползва от присъствието на вълка, като оползотворява остатъците от неговите жертви.

Всъщност една от основните причини за увеличаването на числеността на чакала в България и страните от Балканския полуостров е неправилното депониране на труповете на домашни животни и на отпадъци по сметищата, в периферията на населените места. Отпадъците от домашни животни по сметищата са основен хранителен ресурс за чакала през есенно-зимния период, когато храната е по-оскъдна. Сле-

Фиг. 2. Разпространение на вълка и чакала в България и Сърбия (по Newsome et al., 2017)

Фиг. 3. Схематична реконструкция на относителната популационна динамика на вълка (сивата линия) и чакала (черната линия) в Централна и Югоизточна Европа от 1800 г. Мащабите са различни за двата вида (по Krofel et al., 2017, снимки Miha Krofel)

дователно решаването на този проблем и лишаването на чакала от този основен хранителен ресурс може да бъде много по-ефективен метод за контрол на популацията, отколкото регулирането му чрез отстрел.

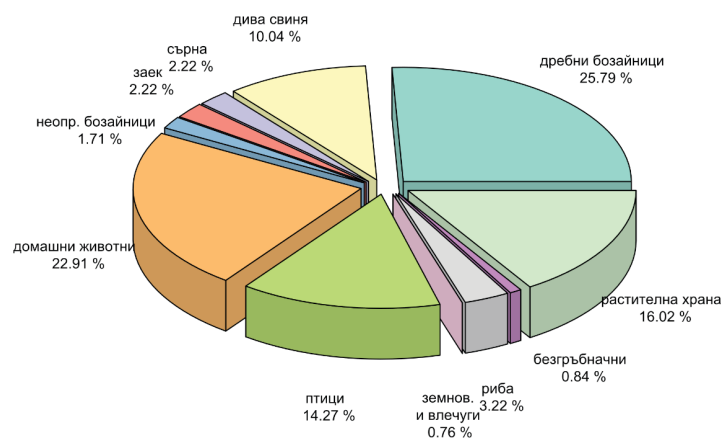
Въпросът към каква численост на чакала трябва да се стремим и необходим ли е контрол на популацията зависи не само от законови и екологични съображения, но и от конюнктурата на социално-икономическите условия, традициите и културата. Въздействието на чакала върху домашните животни и дивеча е надежден индикатор за приемливата плътност на този хищник у нас. Въпреки общоприетото становище, че чакалът нанася значими щети на домашните животни и дивеча, проучванията в Европа и у нас показват, че това не е точно така. Чакалът е всеяден и лесно приспособяващ се вид, с изключително разнообразна диета и широк хранителен спектър. Менюто му зависи от обилието и достъпността на хранителните ресурси, различава се по райони и местообитания и има ясно изразена сезонност (фиг. 4). През есенно-зимния сезон у нас храната на чакала се състои от дребни бозайници (27 % от биомасата), включително зайци (2 %), домашни животни (23 %), повечето от които се консумират като мърша по сметищата, растителна храна (16 %), птици (14 %) и диви чифтокопитни

(12 %), сред които преобладава дивата свиня (Стоянов, 2013). Незначителен е делът на рибата (3 %), а под 1 % от биомасата заемат земноводните и влечугите, както и насекомите. Значителна част от храната на чакала са отпадъците от сметищата и в най-голяма степен трупове на домашни животни. Много по-висок е делът на този тип храна в Израел (Macdonald, 1979; Yom-Tov et al., 1995; Bino, 1998; Lanszki et al., 2010; Borkowski et al., 2011) и Гърция (Giannatos et al., 2010; Lanszki et al., 2010). В Унгария, където пасищното животновъдство и изхвърлянето на труповете на животни по сметищата не е типично, този феномен не се наблюдава (Lanszki et al., 2006, 2010). Няма основание да бъде отхвърлена хипотезата, че чакалът нанася значими загуби на дивеча, но проучванията засега у нас и в Европа не я потвърждават. Твърденията за огромните щети, които чакалът нанася на дивеча, в значителна степен са преувеличени и не се основават на реални данни. Този въпрос обаче остава отворен. Възможни са щети в ловните стопанства и най-вече в ловните огради върху малките на чифтокопитния дивеч.

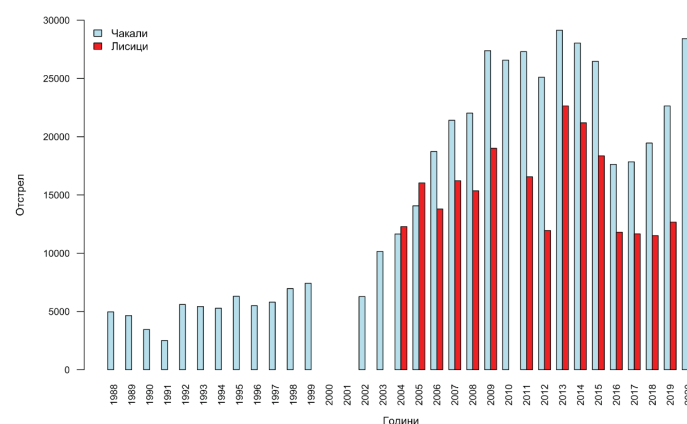
Чакалът нанася по-малко щети на дребния дивеч от други видове хищници. Проучванията в Израел показват, че в районите с висока плътност на чакала числеността на лисиците значително намалява, вероятно за-

ради конкурентното изключване (Scheinin et al., 2006). Лисицата нанася повече щети на дребния дивеч от чакала, следователно там, където има повече чакали, е възможно щетите да намалеят. Подобен ефект е установен в Северна Америка, където гнездовият успех на патиците е по-висок в райони, в които се срещат койоти и поради това лисиците са по-малко (Sovada et al., 1995). Лисицата е изключително пластичен хищник и храната ѝ се припокрива в значителна степен с тази на чакала (Райчев, 2002; Lanszki et al., 2006). Това вероятно води до конкуренция за храна и изместването ѝ локално от по-едрия чакал. В национален мащаб обаче данните за отстрела показват сходни тенденции в числеността на чакала и лисицата, въпреки че чакалът е с по-висок отстрел, а следователно и с по-висока плътност на популацията (фиг. 5).

Чакалът е вид с огромен биологичен потенциал, който лесно се приспособява към разнообразни условия на средата. Бързо заема нови местообитания с по-благоприятни условия и може рязко да увеличава числеността и разпространението си. При сегашното състояние на чакала в България е необходимо да продължи регулирането на числеността му. Задължително е обаче да се внедри ефективна система за мониторинг на популацията. Регу-

Фиг. 4. Хранителен спектър на чакала по биомаса (Стоянов, 2013)

Фиг. 5. Популационна динамика на чакала и лисицата по данните за отстрел

лирането на чакала чрез ловуване трябва да се осъществява само при наличието на работещ механизъм за контрол върху броя на отстреляните животни.

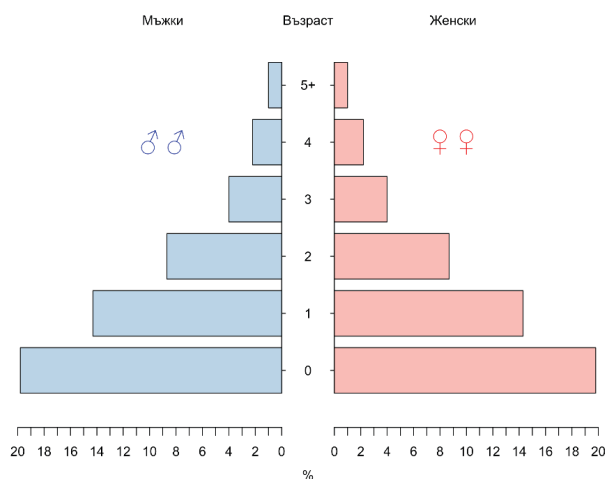
Друг е въпросът, че ловът не може да бъде ефективен инструмент за регулиране на числеността на чакала. Анализът върху демографската структура на популацията показва, че се размножават основно две- и тригодишни чакали (Стоянов, 2013). Въпреки че ловът не може да засегне в значителна степен „ядрото“ на популацията в репродуктивна възраст, той променя възрастовата пирамида (фиг. 6). Ловната преса вероятно повишава жизнеспособността на популацията, като увеличава дела на младите животни, а това е основен фактор за бързия темп на растеж. Контролираната чрез отстрел популация на черногърбия чакал (*Lupulella mesomelas*)

във фермите на Южна Африка има различна възрастова структура от тази в резерватите и висок темп на растеж заради размножаването на повече млади индивиди, увеличаването на раждаемостта и миграцията на млади животни, излизайки от защитените територии (Minnie et al., 2016). Обратно, в резерватите, където не се ловува, популацията е с обърната възрастова пирамида, превес на старите животни и нулев темп на растеж. Може да се твърди, че именно високата ловна преса е сред основните фактори за бързото увеличаване на чакала в последните десетилетия. Това е точно обратното на общоприетото схващане за значението и ролята на лова.

Независимо дали са обект на лов или не, опазването на хищниците трябва да бъде приоритет. Те имат изключително важна екологична роля и са част от биоразнообразието.

Най-сериозно предизвикателство е опазването на едрите хищници в страните, където те са били напълно изтребени и където адаптацията към съвместното съжителство с тях е била изгубена от хората (Chapron et al., 2014). Завръщането на едрите хищници в тези страни е свързано със сериозни социални конфликти. Например браконьерството е социално приемливо в селските райони на Норвегия

(Gangaas et al., 2013), застрашава възстановяването на вълка в Скандинавските страни (Liberg et al., 2012) и води до унищожаване на новосъздадената популация на кафявата мечка в Австрия (Kruckenhauser et al., 2009). В тези райони практическите предизвикателства и икономическото въздействие на опазването на едрите хищници ескалират в социални конфликти, в които едрите хищници се превръщат в символ на широко разделение между селското и градското население, както и между хора и групи с фундаментално противоположни нагласи и гледни точки (Chapron et al., 2014). Законната защита на един вид едър хищник ще остане само на хартия, ако не срещне разбиране и широка подкрепа. Налаганите мерки за опазване няма да проработят, ако не бъдат възприети от обществото. Стремешът трябва да бъде да се разреши конфликтът човек – хищник по начин, който удовлетворява всички заинтересовани страни и работи в полза на опазването на хищниците. Примерът с мечката у нас показва именно това. Строгата забрана за лов води до браконьерство и намаляване на популацията в някои райони. Легалният лов винаги трябва да се предпочита като инструмент за управление на конфликта с хищниците. Ограниченият контрол на популациите чрез лова води до позитивна нагласа и възприемане на хищника от хората и е основа за успешно съвместно съжителство. В България имаме положителен опит и можем да се поучим от начина, по който сме успели да съхраним едрите си хищници.

Фиг. 6. Възрастова пирамида на популацията на чакала в България (Stoyanov, 2018)

Ефективно ли се стопанисва едрият дивеч?

✓ Наблюдения върху отминалия сезон

✓ Заради постоянните гонки по няколко пъти в седмицата дивечът е в непрестанен стрес

Инж. ДИМИТЪР МАНДУЛЕВ е завършил Техникума по горско стопанство във Велинград. Дипломира се в Лесотехническия университет като магистър по горско стопанство през 2000 година. В Държавно ловно стопанство „Несебър“ работи последователно като лесничей, старши лесничей, началник на подвижна горска и ловна стража и началник на горскостопански участък, а от 2011 г. е директор.

”

НИЕ ИМАМЕ РЯДКОТО ПРЕДИМСТВО ДА РАЗПОЛАГАМЕ С РАБОТЕЩИ И ДОКАЗАЛИ СЕ ВЪВ ВРЕМЕТО ПРАВИЛА.

“

Всъщност зависи от гледната точка. Зависи и от това кой какво влага в понятието „стопанисва“. Ако се има предвид гоненето на дивеча за удоволствие, хаотичното подхранване и примамване, убиването му на всяка цена, без съобразяване с принципите на подборния отстрел, упражненията по ловуване и стрелба, изпитването на модерна екипировка, може би отговорът е положителен.

Но ако под това понятие се разбира прилагането на доказалите се като ефективни правила на родната ни ловностопанска наука, отговорът е отрицателен. Нещо повече - възникват множество въпроси, които разклащат всичко из основи.

Когато се извършва дадена дейност, обикновено това е с някаква цел - една или повече. Каква е целта на нашето ловно стопанство и в частност стопанисването на едрият дивеч? На всички е известно какво пише в Закона за лова и опазване на дивеча, в уставите на ловните сдружения и какво се заявява в общественото пространство. Но така ли е в действителност? Нека погледнем как е организирана ловната ни площ. Над 85 % са предоставени за стопанисване на ловни сдружения като ловни райони на дружини. Останалите 13 - 14 % са дивечовъдни участъци към горски стопанства и ловни райони на държавните ловни стопанства, а само ловните райони на ДЛС официално са около 6 %. На пръв поглед всичко е наред. Навсякъде има лица, отговорно стопанисващи дивеча, и правила, полагат се грижи, дивечът се брои редовно, планира се и се реализира ползване. Ползва се, като се ловува. А масово под това понятие се разбира лов на гонка. И се гони. Събота, неделя, почивни дни, обявени за празници, напоследък е допустимо и гонене за трети път в седмицата. Преди беше от първата събота на октомври до втората на януари. А сега докога е - не се знае.

Това генерира системно безпокойство в целия биотоп. Понеже гонките са на голяма площ - поне 90 % от ловните райони, дивечът е в постоянен стрес. Това в никакъв случай не се отразява добре на

общото му развитие, а оттам - и на качеството на трофеите. Компрометираща се изцяло възможността за извършване на селекционен отстрел.

Като разбра за ловните ни подвизи, проф. Халер от Австрия спонтанно попита: „А това законно ли е?“, „А задължително ли е?“, „Но като не е задължително, защо го правят?!“.

Едва ли е разбрал какво му обясняваме.

Та да се върнем на целта, заради която вършим тази дейност. Ако тя е правилно и ефективно стопанисване, очевидно не го правим. Невъзможно е при тази действителност. Да, има ловни райони, в които наистина се работи по правилата - спокойствие, селекция, правилен отстрел по пол и възраст, но те са по-скоро изключения, които потвърждават правилото. Какво се случва обаче? Този дългогодишен труд е моментално занулен, ако елитен дивеч, който не е достигнал своята зрялост, е отстрелян, защото е преминал в съседен район, където се „стопанисва“ по други правила. Все пак не се знае кога и дали ще го видим пак.

Ако целта ни е да бъдат удовлетворявани желанията и прищевките на хората, имащи право на лов, то стопанисването е правилно и ефективно, въпреки всичко. Защото те получават всичко, и то почти безплатно. Близко 90 % от ловната площ на страната изпълнява по-скоро специфични социални функции, а ефективното стопанисване е сведено основно до последната фаза - ловуване. Законно, но лично за мен - неправилно. За болшинството е социално и традиционно.

Преди няколко десетилетия България е била водеща в стопанисването на едрят дивеч. Потвърждение за това са капиталните трофеи и световните ни рекорди. Даденостите, довели до тези постижения, са все още налице.

Ние имаме рядкото предимство да разполагаме с работещи и доказали се във времето правила. Засега сме съхранили генетичния фонд, голяма част от биотопите, знанията, предоставени от българската ловностопанска наука, практическият опит и примера на ръководители и служители.

Необходима е само устойчива във времето воля и правилна организация. Само тогава ще можем еднозначно и категорично да кажем - да, ефективно и устойчиво стопанисваме едрият дивеч у нас. 🍀

ДВОЙНОЗАРЪБВАЩ / МНОГОЛИСТОВ ЦИРКУЛЯР EG300

EG300

НАЙ-ЛЕСНИЯТ НАЧИН ДА УВЕЛИЧИТЕ
ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТТА

- Оптимизира рандемана от всяка дъска
- Увеличава общата производителност на банцига с 20-30%
- Може да бъде оборудван с до 5 циркулярни триона

www.woodmizer.bg

office@ecotechproduct.com

Екотехпродукт ООД

София 1186, ул. „Стар Лозенски път“ № 38
тел./факс: 02/979 17 10 тел.: 02/462 70 35
тел.: 089 3013264

Wood-Mizer®
from forest to final form

100 години от рождението на проф. д-р Александър Илиев

Проф. д.н. КИРИЛ БОГДАНОВ

Проф. д-р Александър Илиев е един от учените в областта на горскостопанската наука, който не пожали сили и творческа енергия за ускореното развитие на горското стопанство в България и увеличаване на нейното зелено богатство. Напусна ни през 1991 г., но след него остана жив споменът за полезното му дело на учен и педагог, принципен, честен и справедлив ръководител.

Роден е на 30 юни 1921 г. в с. Мартиново, област Монтана. Прекарал волното си детство в пазвите на стария Балкан, той отрано опознава и усеща благотворните влияния на гората върху физическото и духовното здраве на човека. Това предопределя и по-нататъшното му решение да следва лесовъдство. Ранните му наблюдения му подсказват, че гората упорито крие своите тайни, а тяхното разкриване може да стане само с помощта на университетските преподаватели по горска наука. През есента на 1945 г. Александър Илиев вече е студент в специалността „Лесовъдство“ в Агрономо-лесовъдния

факултет на Софийския университет. Той усърдно изучава горскостопанските дисциплини, за да се увери, че гората представлява сложна верига от взаимоотношения, проявяващи се във времето и пространството. Добре разбира, че горското производство е дългосрочен процес на растеж и развитие на гората, който трябва да се управлява научно. Само при това условие гората може успешно да се развива и да бъде всеостранно полезна на човека като източник на много ресурси. С този научен мироглед Александър Илиев завършва висшето си лесовъдско образование през 1949 година.

През 1950 г. постъпва на работа като асистент в катедра „Лесоустройство“, където получава много добра възможност да започне работа, свързана с изследвания върху растежа и производителността на горите, усъвършенстване на методите за таксирание на горите при тяхната инвентаризация, както и върху редица проблеми на лесоустройството проучване и проектиране. През 1961 г. е избран за доцент, а от 1967 г. е редовен професор по лесоустройство. От 1971 до 1984 г. е ръководител на катедра „Лесоустройство“ във Висшия лесотехнически институт. През този период участва активно в подготов-

ката на стотици инженерни кадри по горско стопанство и безрезервно предава своя опит и знание на бъдещите ръководители и стопани на гората.

Проф. д-р Александър Илиев е автор на около 100 научни публикации, учебници и ръководства. Едновременно с това публикува редица научнопопулярни статии в периодичния печат, насочени пряко към обществеността, за да я запознае с актуалните проблеми на горското стопанство в страната. Тези публикации са спомогнали за обществената подкрепа при практическото решаване на въпроси, свързани с устройството и видовия състав на горите и изпълнението на техните специфични функции.

През 1962 – 1966 г. проф. д-р Илиев е заместник-ректор по учебната работа, а след 1972 г. в продължение на 7 години (до 1979 г.) е ректор на Висшия лесотехнически институт. Значителна е заслугата му за развитието на висшето лесотехническо образование, усъвършенстването на организацията и съдържанието на учебния процес и за развитието на научната работа. Отдава много сили за задълбочаване на интеграционните връзки със сродни университети в редица страни по света. 🍎

IN MEMORIAM

На 9 май почина **ИНЖ. БОРИС КОНСТАНТИНОВ**.

Роден е на 26.06.1936 г. в с. Субел, област Монтана.

През 1959 г. завършва ВЛТИ, специалност „Горско стопанство“, и започва работа в ГС – Вищерица, като началник на ГТУ, а впоследствие е главен инженер. От 1961 г. е проектант в „Агролеспроект“. През 1963 г. започва работа в ГС – Елешница, последователно като началник-участък, главен инженер и директор на Стопанството. От 1971 г. е главен специалист в отдел „Стопанисване на горите“ в МГП. От 1980

до 1986 г. е директор на Горскопромишленото предприятие – Междуреченск, Република Коми, а следващите две години е ръководител на Бюрото по дърводобив и строителство за Коми в Москва. През 1989 г. е главен експерт в отдел „Задграничен дърводобив“ към

до 1986 г. е директор на Горскопромишленото предприятие – Междуреченск, Република Коми, а следващите две години е ръководител на Бюрото по дърводобив

Асоциацията по горско стопанство и горска промишленост. От 1990 до 1997 г. е началник на отдел „Лесоустройство и отчет на горския фонд“ в Комитета по горите. През 1997 г. работи като директор на Националната служба за единна информационна система на горското стопанство.

Участва в разработването на нормативни документи от горското законодателство. Съавтор на книгата „Горите и горското стопанство на България“ (1997).

Поклон пред светлата му памет!

PONSSE

BISON

ПО-БЪРЗ, ПО-СИЛЕН, ПО-ПРОИЗВОДИТЕЛЕН

PONSSE Bison „Актив Фрейм“ отвежда концепцията за форуърдър на съвсем ново ниво. Солидната конструкция, съчетана с 16 тона товарен капацитет, е в комбинация с мощен двигател Mercedes-Benz и уникална CVT скоростна кутия. Безстепенната CVT предлага неудържима сила на теглене и значително по-висока скорост при транспорт, което я прави перфектния избор за тежки товари, трудни терени и дълги разстояния.

Ефективността на CVT скоростната кутия, придружена с високото съотношение на хидравликата, дават на Bison „Актив Фрейм“ не само несравним капацитет на задвижване и товарене, но и отличен разход на гориво и тиха и удобна работна обстановка. Създадена е напълно нова концепция за форуърдър.

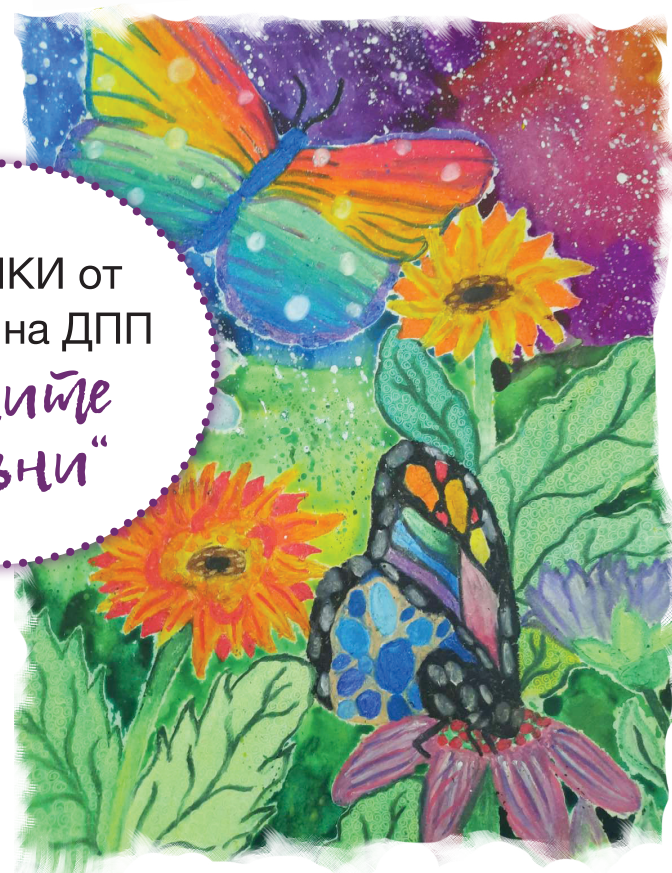
PROGRESS TECHNIK

ПРОГРЕС ТЕХНИК ООД

София, кв. Горубляне,
ул. Самоковско шосе 66, офис 7
Тел. 0889 879 893
www.progress-technik.com

A logger's best friend

www.ponsse.com

РИСУНКИ от
конкурс на ДПП
„Синије
камъни“

Открий биоразнообразието около теб

За да отпразнуваш Международния ден на биологичното разнообразие, който отбелязваме на 22 май, можеш да се разходиш в природата и да се убедиш какво голямо разнообразие от видове ни заобикаля. Този ден е посветен на Земята и на това тя да бъде място, където всички същества, независимо в каква среда живеят, могат да оцеляват и да се развиват устойчиво.

Първоначално Денят на биологичното разнообразие е обявен на 29 декември, но през 2000 г. датата е променена на 22 май и вече 20 години е отбелязван на този ден. Понятието биологично разнообразие, или биоразнообразие, е един от основните термини в природозащитата днес, отнасящ се до богатството на живота и многообразието от структури и форми, в които то съществува. Думата е комбинация от гръцкото „bios“ – „живот“ и латинското „diversus“ – „разнообразие“.

Биоразнообразието включва

всички видове и екосистеми, които представляват живота на Земята – това е живата природа, която ни заобикаля, във всичките ѝ форми – сухоземни, морски и други водни екосистеми. От най-малките бактерии в почвата до най-големите бозайници в океаните. Човекът също е неразделна част от биоразнообразието и като такава го променя непрекъснато. Оцеляването на човека обаче е невъзможно без оцеляването на биоразнообразието. Затова е изключително важно то да бъде опазено, съхранено и защитено. Загубата на биологично разнообразие е заплаха за планетата, равна по важност на промяната в климата, защото, когато един биологичен вид изчезне, то е завинаги. България е една от страните с най-голямо биоразнообразие в Европа. Голяма част от него се дължи на различните климатични и топографски условия, които се срещат тук. България е от малкото европейски страни,

които могат да се похвалят не само с красива природа, но и с редки животински и растителни видове.

Най-успешната форма за опазване на биологичното разнообразие в света е създаването на мрежа от защитени територии. България е първата страна на Балканския полуостров, която в далечната 1933 г. обявява първия резерват „Силко-сия“, а една година по-късно – и първия народен парк на Балканите – „Витоша“. През следващите години са създадени още три национални парка – „Пирин“, „Рила“ и „Централен Балкан“, както и 10 природни парка: „Златни пясъци“, „Русенски Лом“, „Сините камъни“, „Врачански Балкан“, „Шуменско плато“, „Странджа“, „Рилски манастир“, „Персина“, „Българка“ и най-младият природен парк – „Беласица“, разположен в едноименната планина, на границата с Гърция и Македония.

АВТОР: Инж. МАРИЯ ЧАМБОВА

ще ви покажем как лесно да направите вана за птици. За целта ще ви е необходим плитък плосък съд (например стара тава или плосък капак), дребни камъчета, мидички и вода.

Внашата забавна страничка ще ви предложим начин, по който и вие да помогнете за опазването на биологичното разнообразие. Обикновено когато говорим за грижи за животните в града, първото, за което се сещаме, е да направим къщичка или хранилка за птици. Това е една прекрасна идея, но през горещите летни дни тези красиви пернати приятели се нуждаят от малко свежест. В топлото време и те като нас обичат да си играят и да се къпят във водата. Ето защо

1. Покрийте дъното на съда с дребни камъчета, наредете отгоре малко по-едри камъчета или миди и го поставете до някой дънер, близо да храсти или дървета. Може да го поставите и на по-сенчесто място на вашия балкон. Налейте малко вода в съда. Вашата вана за птици е готова.

2. През няколко дена ще трябва да сменяте водата и да почиствате съда, за да не се развият бактерии, които да наранят птичките.

ОТКРИЙ ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯ В СЕБЕ СИ!

Напиши какво видя в гората днес

			
Летящо насекомо	Цвете с повече от 6 листенца	Насекомо с 8 крака	Растение със силно назъбени листа
..... бр.	 бр.	 бр.	 бр.
			
Растение с вълнообразни краища на листата	Гъба	Птица	Лилаво цвете
..... бр.	 бр.	 бр.	 бр.
			
Иглолистно растение	Растение със заоблени листата	Пеперуда	Червей
..... бр.	 бр.	 бр.	 бр.
			
Шишарка	Охлюв	Жълтд	Мравка
..... бр.	 бр.	 бр.	 бр.

VIMEK®

404 SE

Най-продаваният на Скандинавския полуостров
харвестър в компактния клас
вече и в България от Гораинвест АД!

- невероятна маневреност и проходимост
- ниски експлоатационни разходи
- за водене на отгледни сечи и прореждания
- максимален диаметър на поваляне – 30 см
- удачен както за иглолистни, така и за широколистни гори

гр. Русе, бул. Тютракан 49А
Източна Индустриална Зона
тел.: +359 82 843 833
www.gorainvest.com
www.vimek.com

КОНТРОЛ И МНОГОФУНКЦИОНАЛНОСТ

Градински трактори HUSQVARNA

АГРОЛАНД - БЪЛГАРИЯ АД

София 1700, ул. "Осми декември" №13, тел: 024 666 916

e-mail: info@agroland.eu

www.husqvarna.bg

Husqvarna

READY WHEN YOU ARE